

INSP!R

International Network
for Social Protection Rights

DE TOEKOMST VAN SOCIALE BESCHERMING

EEN INSP!R-STRATEGIENOTA OVER HET
RECHT OP SOCIALE BESCHERMING

Connected by **WCM**

SAMENVATTING

INLEIDING

4

1. Waarom willen we universele sociale bescherming?

6

1.1. Iedereen heeft sociale bescherming nodig in de loop van zijn/haar leven

6

1.2. Sociale bescherming is een mensenrecht

10

1.3. Sociale bescherming is een hefboom voor duurzame ontwikkeling

11

1.3.1. Een hefboom voor economische ontwikkeling

11

1.3.2. Een hefboom voor sociale ontwikkeling

11

1.3.3. Een hefboom voor ecologische duurzaamheid

12

2. De veranderende wereld van werk beïnvloedt het recht op sociale bescherming

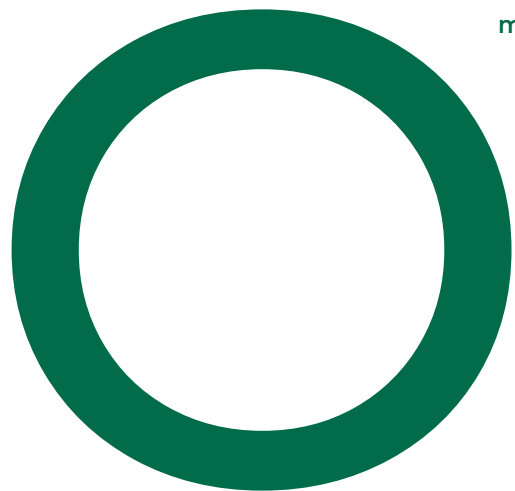
18

3. Bouwen aan de sociale bescherming van de toekomst	23
3.1. Sociale bescherming in de kern van het debat	23
3.2. Sociale Bescherming 'Van iedereen – Voor iedereen', de bouwstenen voor universele sociale bescherming	24
3.2.1. Op rechten gebaseerd	25
3.2.2. Met effectieve participatie van verschillende actoren	25
3.2.3. Een coherent geheel van maatregelen	28
3.2.4. Gefinancierd met diverse, op solidariteit gebaseerde, middelen	31
3.2.5. Een aanpak voor alle fasen van het leven	35
4. Heel wat internationale initiatieven	38
5. INSP!R, een internationaal netwerk voor sociale bescherming	42

INLEIDING

In de Waardig Werk agenda van de IAO (Internationale Arbeidsorganisatie) te helpen realiseren, ontwikkelde WSM samen met zijn partnerorganisaties in Afrika, Azië, Latijns-Amerika en België een volwaardige netwerkstrategie. Ze brengen verschillende sociale bewegingen samen rond een gedeelde visie over het recht op sociale bescherming. Deze strategie zorgt sinds 2008 voor de stapsgewijze ontwikkeling van een thematisch netwerk hierrond: INSP!R (International Network for Social Protection Rights). Dit thematisch netwerk, verbonden door WSM, creëert een multi-stakeholder dynamiek die de krachten van verschillende betrokken actoren bundelt.

Deze gedeelde visie over het recht op sociale bescherming is gebaseerd op de wil om sociale bescherming te versterken en uit te breiden én de concrete ervaringen en de praktische expertise van de organisaties die deel uitmaken van INSP!R. Ervaring en expertise die ze verwierven in de gemeenschappen waar ze mensen verenigen die in de informele economie of in kwetsbare omstandigheden werken. Samen met hen ontwikkelen de organisaties in het netwerk innovatieve initiatieven om een breed scala aan diensten aan te bieden die sociale bescherming helpen realiseren. In deze brochure worden een aantal van deze initiatieven voorgesteld.

Doordat ze sterk geïntegreerd zijn in hun lokale gemeenschappen, en door hun ervaring met innovatieve strategieën en initiatieven om sociale bescherming te realiseren, dragen de organisaties op een betekenisvolle manier bij aan het besluitvormingsproces. Zowel op nationaal als op internationaal niveau bundelen ze hun krachten binnen het thematische netwerk om een nationale, volwaardige en breed gedragen sociale bescherming te bepleiten. Ze zijn er zich van bewust dat veel bestaande systemen van sociale bescherming teveel mensen onbeschermd laten. Er zijn dan ook grondige aanpassingen en een versterking ervan nodig. Bestaande mechanismen moeten hervormd worden zodat ook al wie werkt in de informele economie en in onzekere werkomstandigheden en wie niet in staat is om betaald werk te verrichten erdoor gedekt zou worden. Dat is zowel een wettelijke verplichting (sociale bescherming is een mensenrecht) als een sociale verplichting (we laten niemand achter, volgens het motto van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen: "We shall leave no one behind").

De laatste 10 jaar zagen we aardig wat ontwikkelingen en evoluties op het vlak van sociale bescherming. Daarom is dit ook het juiste moment om onze visienota "Sociale Bescherming, een kwestie van Sociale Verandering" te actualiseren. Het is een kans om de concrete impact van ons multi-actorennetwerk te tonen, zowel op nationaal als op regionaal niveau: INSP!R-Afrique, INSP!R-Asia en INSP!R-América Latina. Samen omvatten deze netwerken ongeveer 100 vakbonden, ziekenfondsen, socio-culturele organisaties, coöperatieven, vrouwenorganisaties, jeugd- en ouderenorganisaties, landbouworganisaties, enz. Tegelijk blijven WSM, ACV-CSC en CM-MC inzetten op bredere netwerking rond het recht op sociale bescherming op Belgisch, Europees en internationaal niveau. Door deze continentale en intercontinentale dynamiek te verenigen in een echt multi-actorennetwerk dragen wij ons steentje bij aan de groeiende internationale erkenning van sociale bescherming als een sleutel tot duurzame ontwikkeling.

Dit is onze kans om vooruit te kijken op de toekomst van sociale bescherming. Hoe gaan we een nationale, volwaardige en breed gedragen sociale bescherming uitbouwen en het beleid aanpassen en versterken? Kunnen we garanderen dat het beleid voor sociale bescherming de veerkracht van gemeenschappen tegen de klimaatopwarming zal vergroten? Dat het de impact van milieurampen zal verminderen? Dat het sociale rechten zal garanderen in een tijd waarin de wereld van het werk sterk verandert door technologische vernieuwing en door het gebruik van steeds meer atypische arbeidsrelaties? Dat het rekening houdt met genderverschillen en tegemoet komt aan de noden van jong en oud?

Dat is zowel een wettelijke verplichting (sociale bescherming is een mensenrecht) als een sociale verplichting (we laten niemand achter)

Nu er nieuwe IAO-arbeidsnormen op het vlak van sociale bescherming zijn, de VN een grotere inspanning levert op vlak van coördinatie, en sociale bescherming in de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling is opgenomen, kunnen we stellen dat sociale bescherming prominent op de internationale agenda staat.

Toch zijn meer en vooral duurzamere inspanningen nodig. INSP!R moet deze kans grijpen om regeringen aan te sporen beloftes om te zetten in actie. Dat moet zowel op internationaal als op continentaal en nationaal vlak gebeuren. Tegelijkertijd moeten regeringen en economische actoren inzien dat sociale bewegingen op een structurele en effectieve manier betrokken moeten worden bij de planning, de uitbouw en de monitoring en evaluatie van nationale, volwaardige en breed gedragen sociale bescherming. Wij staan paraat om de uitdaging aan te gaan en om te helpen verzekeren dat universele sociale bescherming een realiteit wordt tegen 2030!

Veel leesplezier,

Bart Verstraeten

Namens de Intercontinentale stuurgroep van INSP!R

1. WAAROM WILLEN WE UNIVERSELE SOCIALE BESCHERMING?

1.1. Iedereen heeft sociale bescherming nodig in de loop van zijn/haar leven

Stel je voor: Je verwacht een baby, maar er is geen ziekenhuis of andere mogelijkheid om de baby ter wereld te brengen in veilige omstandigheden. Wanneer de baby er is heb je niet de kans er voor te zorgen, je moet meteen weer aan het werk, want er is geen uitkering die je inkomen vervangt tijdens de eerste maanden na de geboorte. Je wordt ziek en je kunt de behandeling niet betalen. De rekening van de dokter, het ziekenhuis of de medicijnen is zo hoog dat je al wat je bezit moet verkopen. Zoals jaarlijks 100 miljoen andere mensen duwde je ziekte je de armoede in. Je verliest je werk of je oogst wordt vernietigd door een storm en je hebt geen enkel inkomen meer. Je werkt je hele leven, maar er is geen pensioen voor jou op oudere leeftijd. Je hebt een ongeval op het werk, maar krijgt geen compensatie voor het verlies van inkomen of voor de ziektekosten die hier het gevolg van zijn. Dit is wat het betekent om te leven zonder voldoende sociale bescherming. Uit de voorbeelden blijkt ook dat iedereen, arm en rijk, sociale bescherming nodig heeft gedurende zijn of haar leven. Jammer genoeg is een grote meerderheid van de mensen wereldwijd ofwel onvoldoende, ofwel helemaal niet sociaal beschermd en leven zij dus in permanente onzekerheid en kwetsbaarheid.

Het 'World Social Protection Report' van de IAO 2017-2019¹ stelt vast dat slechts 45% van de wereldbevolking gedekt is door minstens één component van sociale bescherming. De overige 55%, ongeveer vier miljard mensen, blijven totaal onbeschermd. 16% van de mensen zijn slechts gedekt voor 1 of enkele risico's en gebeurtenissen in de levenscyclus. De schattingen van de IAO wijzen uit dat slechts 29% van de wereldbevolking beschermd is door een volwaardig sociaal beschermingssysteem dat alle rechten omvat (van uitkeringen en diensten voor kinderen en families tot pensioenen). In vergelijking met het vorige IAO rapport uit 2014 is dat een stijging van slechts 2%. Feit blijft dat de grote meerderheid van de bevolking, zo'n 71% of 5,2 miljard mensen, niet of slechts gedeeltelijk beschermd zijn. Volgens dit rapport en de conclusies van de IAO normencommissie (juni 2019), zijn deze hiaten in sociale bescherming nauw gelinkt aan een gebrek aan financiering.

Wanneer we ons focussen op de levenscyclus worden de cijfers nog concreter. Slechts 41,1% van de moeders met pasgeboren kinderen krijgen een moederschapsuitkering. 68% van de mensen op pensioenleeftijd krijgen een pensioen, maar dat is vaak niet hoog genoeg om hen uit de armoede te krijgen. Slechts 21,8% van de werklozen krijgen een werkloosheidsuitkering en maar 35% van alle kinderen wereldwijd hebben toegang tot sociale bescherming. De schattingen van de IAO tonen ook dat het recht op een goede gezondheid in grote delen van de wereld nog geen realiteit is, zeker in landelijke gebieden. Daar

heeft 56% van de bevolking onvoldoende toegang tot gezondheidszorg, in tegenstelling tot 22% in de stedelijke gebieden. Verder zorgden besparingen op bestaande sociale beschermingssystemen in veel landen, meer bepaald binnen de EU, voor minder adequate uitkeringen en een stijgend risico op armoede.

Wanneer we verschillende regio's in de wereld vergelijken zien we ook grote verschillen in dekking. In Europa en Noord- en Zuid-Amerika is de grote meerderheid van de mensen sociaal beschermd, of toch minstens gedeeltelijk. In Afrika is slechts 17,8% van de bevolking gedekt voor minstens 1 component van sociale bescherming. In Azië is dit percentage slechts 38,9% en ook in de Arabische wereld blijft het dekkingsniveau extreem laag. In de meeste lage en middeninkomenslanden is de effectieve dekking zeer laag, omdat de bestaande systemen van sociale zekerheid (waar ze er zijn) enkel werknemers met standaard contracten in de publieke sector of de formele private sector beschermen. Andere groepen van werknemers, in niet traditionele werkvormen, blijven uitgesloten. Kwetsbare groepen, zoals vrouwen en jongeren, zitten veel vaker dan het gemiddelde in zulke onzekere vormen van tewerkstelling of hebben helemaal geen job en blijven bijgevolg onbeschermd.

Maar mensen leggen zich niet zomaar neer bij deze situatie. De geschiedenis leert ons dat ze zich organiseren in sociale organisaties en bewegingen om hun rechten op te eisen en om zelf oplossingen te creëren. Ze ontwikkelen vaak innovatieve strategieën en vanuit deze ervaringen gaan ze de strijd aan voor universele sociale bescherming.

Slechts 45% van de wereldbevolking is gedekt door minstens één component van sociale bescherming. De overige 55%, ongeveer vier miljard mensen, blijven totaal onbeschermd

¹- World Social Protection Report 2017-19: Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals, International Labour Office – Geneva: ILO, 2017

INSP!R WEST-AFRIKA STUWT HET THEMA VOORUIT OP REGIONAAL NIVEAU

Het doel van INSP!R is duidelijk: het uitbreiden van sociale bescherming tot de grote meerderheid van de bevolking die vandaag de dag nog steeds verstoken is van dit basisrecht

Sinds de oprichting, officieel in 2014, maar informeel al sinds 2008, is het doel van het netwerk duidelijk: het uitbreiden van sociale bescherming tot de grote meerderheid van de bevolking die vandaag de dag nog steeds verstoken is van dit basisrecht. Dat wil zeggen, werknemers in de informele economie (ongeveer 85% van de actieve bevolking in West-Afrika²), boeren en producenten op het platteland, jongeren zonder of met weinig werk, enz. Om dit doel te bereiken realiseerde het netwerk zich al snel dat een traditionele aanpak van sociale bescherming, gebaseerd op een formele arbeidsmarkt met traditionele arbeidsverhoudingen, niet langer voldoende is. Integendeel, vanaf het begin heeft het een innovatieve “multi-actor”-aanpak gehanteerd, waarbij verschillende actoren bij elkaar zijn gebracht die verschillende groepen in de samenleving vertegenwoordigen.

Na een aantal jaren werken aan de opbouw van de capaciteit van de leden van het netwerk, studies over bestaande systemen in de landen van de regio, uitwisseling over strategieën voor de uitbreiding van sociale bescherming en politieke actie, kan INSP!R West Afrika nu concrete resultaten voorleggen.

EEN COMPLEMENTAIRE EN MULTI-STAKEHOLDER AANPAK

De conventionele stelsels van sociale bescherming in West-Afrika, die na de onafhankelijkheid in de jaren zestig van de vorige eeuw werden geërfd van het koloniale systeem, blijven vaak beperkt tot een paar diensten en dan vooral voor ambtenaren en werknemers in de formele economie. Zelfs deze groep is vaak afhankelijk van de hoogte van de werkgeversbijdragen voor de toegang tot het systeem. Voor het overgrote deel van de bevolking werkt deze klassieke sociale bescherming niet. Hun enige toegang tot sociale bescherming is via sociale bewegingen: ziekenfondsen die een ziektekostenverzekering organiseren om de toegang tot de gezondheidszorg te garanderen; organisaties uit de sociale economie die producenten in coöperaties organiseren, waardoor ze een formeel statuut krijgen en toegang tot sociale bescherming; vakbonden die werknemers in de informele economie of de groeiende groep die zich in een “atypische vorm van werk” bevindt, organiseren en hun recht op sociale bescherming verdedigen; enz.

In het algemeen is de analyse van de sociale actoren, vakbonden en sociale bewegingen over de situatie van sociale bescherming in hun land vrij gelijkaardig over de landsgrenzen heen. (Benin, Burkina Faso, Guinee, Mali, Senegal, Togo, Niger, Mauritanië). Hetzelfde geldt voor hun gedeelde overtuiging dat deze sociale actoren een belangrijke bijdrage leveren aan de uitbreiding van de sociale bescherming, en dat deze bijdrage moet worden erkend. Alleen een innovatieve “multi-actor”-aanpak zal het mogelijk maken om de dekking op korte termijn aanzienlijk te vergroten door de vele bestaande initiatieven van alle sociale en overheidsactoren te erkennen en op elkaar af te stemmen. Het netwerk gebruikt zijn eigen ervaringen en baseert zich op de internationale arbeidsnormen, met name de aanbevelingen 202 over de sokkels van sociale bescherming en 204 over de overgang van de informele naar de formele economie, als basis voor zijn beleidswerk.

2- Wereldbankgroep, juni 2018

CAPACITEITSVERSTERKING EN BELEIDSWERK: DE BELANGRIJKSTE STRATEGIEËN VAN HET NETWERK

Gemeenschappelijke en bottom-up analyse is het uitgangspunt voor INSP!R West Afrika. Op basis van een gemeenschappelijke visie op het recht op sociale bescherming en arbeidsnormen maken de leden van het netwerk analyses van de sociale beschermingssituatie in hun land en regio. Er wordt kennis uitgewisseld over analytische kaders voor sociale bescherming door middel van seminars of vergelijkende studies, en over innovatieve strategieën voor schaalvergroting. Training over strategieën voor beleidsbeïnvloeding heeft de leden van het netwerk in staat gesteld zich te positioneren als deskundigen ter zake. Het netwerk wordt zo een referentienetwerk, gelegitimeerd door zijn verankering in het veld en zijn reële bijdrage aan de uitbreiding van sociale bescherming.

Deze bijdrage blijft niet onopgemerkt. Het netwerk wordt steeds meer een legitieme gesprekspartner

voor regionale, continentale en zelfs internationale organisaties. Sinds 2009 heeft het netwerk een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling en promotie van de verordening inzake sociale mutualiteiten van de West-Afrikaanse Economische en Monetaire Unie (WAEMU). Het netwerk moedigt de lidstaten aan om beleid en mechanismen voor de institutionalisering van de solidaire ziekenfondsen in te voeren. Het netwerk en een aantal van zijn leden zijn actief betrokken bij de WAEMU-follow-up met de aangesloten landen.

Meer recent heeft het netwerk intensievere contacten kunnen leggen met de Economische gemeenschap van West Afrikaanse Staten (ECOWAS), de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) en andere supranationale instanties die betrokken zijn bij sociale bescherming. Ook op deze manier wordt bijgedragen aan een meer inclusieve sociale bescherming.

MEER DAN BESCHERMING OP PAPIER

De inspanningen van het netwerk leiden niet alleen tot mooie verklaringen op papier. Deze supranationale beleidslijnen en -kaders, of het nu gaat om de IAO, ECOWAS of WAEMU, worden door de regeringen geleidelijk omgezet in concrete maatregelen. Dit is een traag proces, maar het heeft wel een structurele impact. In Senegal heeft de regering gekozen voor een universele ziekteverzekering gebaseerd op het mutualistische systeem voor de dekking van werknemers in de informele economie en de plattelandsbevolking. De betrokkenheid van ziekenfondsen is de sleutel tot het succes van het systeem en hun bijdrage aan de huidige dekking (meer dan 40 procent van de Senegalese bevolking heeft een ziekteverzekering) is aanzienlijk. In Burkina Faso

ontstond een nieuw beleid voor sociale bescherming op basis van de aanbevelingen van het netwerk. Bovendien voorziet een nieuwe wet op de ziekteverzekering in een sleutelrol voor de ziekenfondsen, die verankerd zijn in de gemeenschappen en zo de deelname van de mensen aan het gezondheidsstelsel garanderen. In Mali is er niet alleen al meer dan 15 jaar een bredere strategie en beleid voor sociale bescherming, maar de wet op Universele Ziekteverzekering (UHIP) vertrouwt ook op de ziekenfondsen als besturende organisaties. Ook Guinee, Togo en Benin hebben een evolutie doorgemaakt m.b.t. hun sociale beschermingsbeleid. Waar sociale bewegingen en vakbonden betrokken zijn bij het uittekenen van het beleid houdt deze vooruitgang ook stand op termijn.

Het netwerk wordt zo een referentienetwerk, gelegitimeerd door zijn verankering in het veld en zijn reële bijdrage aan de uitbreiding van sociale bescherming

1.2. Sociale bescherming is een mensenrecht

Het recht op sociale bescherming werd erkend in verschillende internationale verdragen en verklaringen. De belangrijkste hiervan is de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UDHR 1948, artikel 22-25). Het werd verder ontwikkeld in IAO-conventie 102 uit 1952 en is geïntegreerd in het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (ICESC 1966, artikel 9-13).

Deze verdragen en overeenkomsten tonen dat sociale bescherming een universeel recht is dat nageleefd en beschermd moet worden. Het moet voor iedereen toegankelijk zijn, zonder discriminatie. De individuele situatie of de beroepsstatus mag dus geen rol spelen. Iedereen is rechthebbend. Een benadering die te strikt afbakt wie recht heeft op sociale bescherming, garandeert daarom geen sociale bescherming voor iedereen.

Conventie 102 (1952) van de IAO vormt de internationale norm voor sociale bescherming. Ze bepaalt de minimumnorm voor negen takken van de sociale zekerheid: medische zorg, uitkering bij ziekte, werkloosheidsuitkeringen, pensioenen, uitkering bij arbeidsongevallen, gezinsbijslagen, moederschapsuitkeringen, invaliditeitsuitkeringen en overlevingspensioenen. Daarnaast legt de conventie ook de voorwaarden voor het toekennen van deze uitkeringen vast.

Omdat te weinig landen deze conventie ratificeerden en het aandeel informele en onzekere jobs stijgt blijven veel mensen onbeschermd. De IAO besloot daarom een nieuwe aanbeveling uit te werken omtrent de Nationale sokkels van Sociale bescherming (*Social Protection Floors - SPF*). Deze aanbeveling 202 werd in 2012 unaniem aangenomen door de 187 lidstaten van de IAO. Volgens de aanbeveling zijn deze sokkels het minimumpakket aan sociale bescherming dat moet worden voorzien. Het bestaat uit vier basisgaranties. Deze worden op nationaal vlak bepaald maar zouden iedereen ten minste levenslang recht moeten geven op toegang tot gezondheidszorg en op een fundamentele inkomenszekerheid voor gezinnen, ouderen en mensen op arbeidsleeftijd die niet in staat zijn voldoende te verdienen.

Conventie 102 en aanbeveling 202 zijn ook inherent met elkaar verbonden. De sokkels van sociale bescherming moeten door landen als eerste stap gezien worden, als een fundament waarop een nationale, volwaardige en breed gedragen sociale bescherming gebouwd moet worden. Het uitbreiden van de sokkels van sociale bescherming naar de hele bevolking wordt vaak de 'horizontale' dimensie genoemd. Een hoger niveau van inkomenszekerheid voorzien en toegang tot een hogere kwaliteit van gezondheidszorg wordt

de 'verticale' dimensie genoemd. Hiermee probeert men de levensstandaard van mensen te waarborgen in geval van werkloosheid, ziekte, handicap, het verlies

van de kostwinner of ouderdom. Beide dimensies moeten parallel uitgebouwd worden en aangepast aan nationale omstandigheden.

1.3. Sociale bescherming is een hefboom voor duurzame ontwikkeling

1.3.1. Een hefboom voor economische ontwikkeling

Sociale bescherming is een slimme en productieve economische investering. Ze creëert welvaart omdat ze de koopkracht op pijl houdt tijdens economisch moeilijke periodes. Ze vervult de functie van een economische stabilisator door te voorkomen dat crises zichzelf zouden versterken. Veel economen beschouwen sociale bescherming als een van de belangrijkste maatregelen om een neerwaartse spiraal van inflatie, werkloosheid en afname van investeringen te voorkomen. Volwaardige sociale bescherming garandeert voldoende inkomen en koopkracht om risico's of gebeurtenissen die voorkomen in de loop van het leven op te vangen, bijvoorbeeld ouderdom, moederschap of ziekte. Daarnaast is ze ook een investering in de gezondheid en opleiding van mensen, een investering in menselijk kapitaal, in de groei van productiviteit en inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Ze laat toe om te investeren in duurzame productiemiddelen, wat zorgt voor een stijging in gezinsinkomens, consumptie en spaargeld. Inkomensgaranties maken het ook mogelijk om risico's te nemen door bv. nieuwe landbouwtechnieken uit te proberen i.p.v. weinig rendabele, maar goed gekende, technieken te blijven hanteren. Ten slotte moet erkend worden dat sociale bescherming een van de belangrijkste strategieën is in de transitie van de informele naar de formele economie³.

1.3.2. Een hefboom voor sociale ontwikkeling

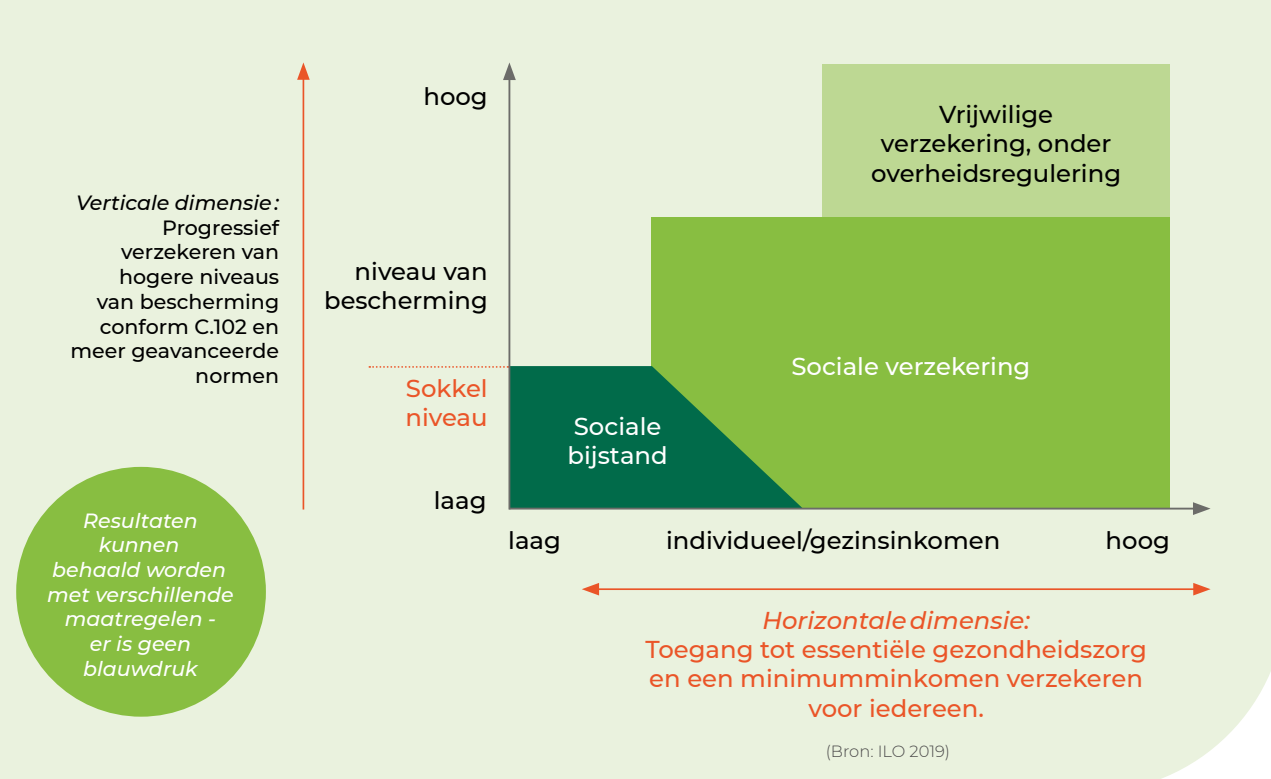
Sociale bescherming is ook een hefboom voor sociale ontwikkeling en sociale verandering. Sociale bescherming kan structurele verandering brengen in de maatschappelijke mechanismen die sociale kwetsbaarheid, uitsluiting, armoede en ongelijkheid creëren en in stand houden. Ze kan oneerlijke machtsverhoudingen in een maatschappij wijzigen en uitbalanceren. De zekerheid die met sociale bescherming gepaard gaat, stelt mensen in staat te ontsnappen aan afhankelijkheid en uitbuiting. Het geeft kwetsbare groepen de kracht zich te organiseren en voor hun rechten op te komen.

Een volwaardige en op solidariteit gebaseerde sociale bescherming herverdeelt welvaart tussen jongeren en ouderen, tussen wie gezond is en wie ziek, tussen welvarende en armere (meestal landelijke) regio's, tussen wie actief is in de formele economie en wie in de informele economie werkt. Ze verzekert de integratie in de maatschappij van iedereen, gedurende de gehele levenscyclus. Daarom moet een beleid voor sociale bescherming ervoor zorgen dat alle lagen van de bevolking de risico's en gebeurtenissen in de levenscyclus samen dragen en delen. Sociale bescherming moet gebouwd worden op een zo breed mogelijke basis, die de breedst mogelijk solidariteit garandeert.

Daarnaast is sociale bescherming een sterke potentiële hefboom naar **meer gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen**. Ze geeft iedereen toegang tot een levenslang inkomen, dus ook tijdens het zwangerschapsverlof of tijdens andere periodes van zorgverlening. Wanneer vrouwen inkomenszekerheid krijgen, onafhankelijk van het inkomen van hun partner, wordt hun positie binnen het gezin en binnen de maatschappij als geheel enorm versterkt. Naast het krijgen van kinderen worden ook verschillende andere 'zorgtaken' zoals het zorgen voor de kinderen of andere familieleden en ander onbetaald werk veel vaker door vrouwen gedaan. Een betere verdeling van zorgtaken binnen het gezin is dus ook dringend nodig. Sociale bescherming, het voorzien in toegankelijke sociale diensten van goede kwaliteit (bv. kinderopvang) en in openbare, voor iedereen toegankelijke zorginstellingen kunnen hier een grote rol in spelen, op voorwaarde dat uitkeringen en diensten zo opgezet worden dat ze de huidige ongelijkheden niet versterken (door bv. voorwaarden op te leggen die vrouwen in hun traditionele genderrol duwen).

Bovendien werken er meer vrouwen in onzekere arbeidsomstandigheden zoals in de informele economie, met tijdelijke en onzekere contracten. Hierdoor is het voor vrouwen moeilijker om bij te dragen aan een systeem van sociale verzekeringen. Om de huidige ongelijkheid tussen mannen en vrouwen te verminderen moet er meer geïnvesteerd worden in wetgeving en programma's

DE WEG NAAR UNIVERSELE SOCIALE BESCHERMING

3- ILO Recommendation 204 Concerning the Transition from the Informal to the Formal Economy (2015).

rond arbeidsgelijkheid. De wetgeving m.b.t. sociale bescherming zou ook periodes van zorgverlening moeten erkennen zodat er rekening mee wordt gehouden bij het toekennen van sociale beschermingsrechten (bv. pensioen of andere vervangingsinkomens).

1.3.3. Een hefboom voor ecologische duurzaamheid

De klimaatopwarming en de aantasting van het milieu hebben nu al een grote negatieve impact op het leven en het levensonderhoud van honderden miljoenen mensen over de hele wereld. Deze impact zal in de toekomst enkel groeien. Naast de economische impact krijgen we ook te maken met gecombineerde milieu- en gezondheidsrisico's⁴. Lage en middeninkomenslanden zullen hier het meest onder lijden door hun geografische ligging en omdat zij sterk afhankelijk zijn van klimaatgevoelige sectoren als landbouw. Hun vermogen om zich hieraan aan te passen is daarentegen veel beperkter. Daarom is het belangrijk om sociale bescherming uit te breiden en de kwetsbaarheid van gezinnen te verminderen. Een uitgebreide sociale bescherming die armoede voorkomt, het levensonderhoud beschermt en sociale relaties versterkt, biedt mensen meer kansen om zich aan de klimaatverandering aan te passen.

Om dit te bereiken moeten programma's en beleid inzake sociale bescherming rekening houden met de klimaatverandering en de aantasting van het milieu. Zo kunnen de verschillende risico's die kwetsbare groepen in de samenleving lopen voorkomen of geremedieerd worden. Bijgevolg is het van belang dat het sociale beschermingsbeleid (inkomenszekerheid, uitkeringen die in geval van rampen de heropbouw en het overleven mogelijk maken, kwaliteitsvolle sociale diensten), de beperking van het risico op rampen (betere voorbereiding, betere ruimtelijke ordening, verminderde blootstelling aan risico's) en het adaptatiebeleid (verminderen van maatschappelijke kwetsbaarheid voor klimaatrisico's) coherent op elkaar aansluiten. Dit zou er ook voor moeten zorgen dat programma's tijdens milieu- en klimaatcrisis het levensonderhoud op een doeltreffende manier kunnen blijven ondersteunen en ook de arme en uitgesloten bevolkingsgroepen kunnen blijven beschermen.

Er is steun nodig voor een rechtvaardige overgang (*just transition*) naar een koolstofarme economie. Deze 'mitigatie' naar een koolstofarme economie kan tot sluitingen van fabrieken leiden, tot minder mogelijkheden

om natuurlijke rijkdommen te ontginnen (bv. hout en andere bosbouwproducten, mijnbouw). Ook subsidies voor fossiele brandstoffen zullen mogelijk verdwijnen. Gezien de impact van steeds onvoorspelbaarder weer op de landbouw, kunnen op solidariteit gebaseerde (en gedeeltelijk gesubsidieerde) sociale verzekeringsmechanismen het inkomensverlies van familiale boeren compenseren. In de meest getroffen regio's kan steun nodig zijn voor het hervestigen van mensen wiens thuis het niet langer toelaat om in hun levensonderhoud te voorzien.

Maar als puntje bij paaltje komt is het verlies van jobs en inkomens als gevolg van klimaatverandering of aantasting van het milieu niet zo erg verschillend van het verlies van jobs en inkomen door de globalisering van productieketens of technologische innovatie. Het uitbouwen van sterke systemen van sociale bescherming tegen werkloosheid is dus hoe dan ook essentieel, overal ter wereld. Er zal daarnaast ook nood zijn aan investeringen in en ondersteuning voor alternatieve, veerkrachtigere en klimaatonafhankelijke economische activiteiten (hernieuwbare energie, hergebruik van grondstoffen, systemen om water te bergen, enz.). Deze alternatieve economische activiteiten kunnen ook zorgen voor nieuwe werkgelegenheid.

CONCLUSIE

Sociale bescherming is een sterke hefboom voor elk aspect van duurzame ontwikkeling. Ze is dan ook van essentieel belang voor meer sociale samenhang en sociale rechtvaardigheid. Een volwaardig, op rechten gebaseerd systeem van sociale bescherming voorkomt armoede eerder dan ze slechts te verminderen dankzij de op solidariteit gebaseerde herverdelingsmechanismen. Een nationale, volwaardige en breed gedragen sociale bescherming helpt ook om het sociaal contract te versterken. Sterkere sociale bescherming is een essentieel onderdeel van een beleid dat aan iedereen, in ruil voor zijn of haar bijdrage aan de samenleving een rechtvaardig deel van de economische vooruitgang geeft, ieders rechten respecteert en iedereen beschermt tegen risico's en gebeurtenissen tijdens hun leven. Sociale bescherming staat dan ook terecht tussen de 10 aanbevelingen voor de "Human Investment Agenda" van de Global Commission on the future of Work.

4- Climate Change Adaptation, Disaster Risk Reduction and Social Protection, Mark Davies, Katy Oswald and Tom Mitchell (IDS) – OECD 2009

5- Work for a brighter future; Global Commission on the Future of Work; https://www.ilo.org/global/topics/future-of-work/publications/WCMS_662410/lang--en/index.htm

STOP ONDERVOEDING IN GUATEMALA!

De inwoners van de stad San Marcos in Guatemala organiseren zich om een einde te maken aan de plaag van ondervoeding bij kinderen. Ze hebben landbouwcoöperaties opgezet om een waardig inkomen te kunnen realiseren, wat ook de toegang tot sociale bescherming voor de bevolking vergemakkelijkt.

In 2017 werden in Guatemala bijna 6 miljoen kinderen getroffen door chronische ondervoeding. Er is echter nog een sprankje hoop: de prognoses voor 2025 bevestigen een duidelijke neerwaartse trend in dit cijfer, waardoor de 2^e doelstelling van de Verenigde Naties voor duurzame ontwikkeling, 'Zero Hunger', kan worden bereikt. Maar ondanks de huidige inspanningen zullen 4 miljoen kinderen blijven lijden onder achterblijvende groei, met een afname van de cognitieve, immunologische en voortplantingscapaciteiten als gevolg. Deze situatie heeft een hoge economische en sociale kostprijs die de toekomstige ontwikkeling van de bevolking van Guatemala bedreigt.

Al meer dan tien jaar pleiten maatschappelijke organisaties in Guatemala voor minder ongelijkheid bij de toegang tot voedsel, en dus voor het bereiken van universele voedselsoevereiniteit. In Guatemala mag niemand meer verhongeren in de 21e eeuw!

In San Marcos, in het departement Petén, hebben de organisaties die betrokken zijn bij het PECOSOL-netwerk⁶ (platform voor sociale economie) zich ingezet voor capaciteitsopbouw bij de bevolking, aan beleidsbeïnvloeding gedaan en samen sociaaleconomische projecten opgezet die gericht zijn op het creëren van duurzame banen. De participatieve manier van werken maakte het mogelijk om samen na te denken, te debatteren en voorstellen te lanceren binnen de gemeenschap. Het initiatief komt voort uit de behoefte aan een alternatieve nieuwe economische

ontwikkeling op basis van solidariteit. Er wordt samen gebouwd aan een andere structuur voor de lokale economie. Deze paradigmaverschuiving moet ook de nadruk op de export van landbouwproducten verschuiven naar economische activiteiten die waardig werk creëren en de mensen in staat stellen zichzelf en hun kinderen te voeden.

Al meer dan tien jaar pleiten maatschappelijke organisaties in Guatemala voor minder ongelijkheid bij de toegang tot voedsel, en dus voor het bereiken van universele voedselsoevereiniteit. In Guatemala mag niemand meer verhongeren in de 21^e eeuw!

6- PECOSOL heeft ongeveer 15 lidorganisaties. Daarbij zijn de partners van WSM: The General Guatemalan Workers Union (CGTG-Central General de Trabajadores de Guatemala), the Street Youth Movement (MOJOCA-Movimiento de Jóvenes por la Calle) and the Peasant Workers' Movement (MTC-Movimiento de Trabajadores/as Campesinos/as).

ONDERVOEDING BESTRIJDEN MET RESPECT VOOR HET MILIEU

Het pilootproject dat uit PECOSOL is voortgekomen heet CLIMASAN (Climate and Nutritional Food Sovereignty). De lokale bevolking neemt er actief aan deel, wat de legitimiteit van de eisen van het project ten goede komt. De belangrijkste uitdaging is het terugdringen van chronische ondervoeding bij kinderen jonger dan 5 jaar. Momenteel lijdt 32% van de bevolking van San Andrés aan ondervoeding, wat resulteert in 4 sterfgevallen per jaar. Door het genereren van waardige banen en inkomens voor plattelands- en inheemse gezinnen willen de leiders van het project dit percentage aanzienlijk verlagen totdat het uiteindelijk 0 wordt. Het creëren van waardig werk moet ook de toegang tot universele sociale bescherming voor deze bevolkingsgroepen vergemakkelijken. Bovendien is het de bedoeling hen een alternatief te bieden voor het aanbod van multinationals, die de consumptie van minder voedzame levensmiddelen, zoals frisdranken, promoten.

NAVOLGING IN HET HELE LAND!

De inwoners van San Andrés kozen voor een strategie die twee gevolgen van dezelfde situatie aan de besluitvormers liet zien: de kwetsbaarheid van gemeenschappen voor chronische ondervoeding, met name die van kinderen, en de kwetsbaarheid van natuurlijke ecosystemen. Alle gepresenteerde informatie was gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, gegevens uit het veld en wettelijke kaders, wat de beleidsmakers ertoe heeft aanzet om snel te reageren op hun eisen.

Het resultaat van het intense beleidswerk was een geïntegreerd overheidsbeleid met een budget van 500.000 euro. Dit liet toe om verschillende landbouwcoöperaties op te starten, die gericht zijn op de productie van voedsel dat toegankelijk is voor de bevolking. Dankzij het succes van deze nieuwe coöperaties heeft een 'groen' fonds van de Guatemalteekse regering in haar agenda prioriteit gegeven aan de investering in tien productieprojecten die ook tot doel hebben de klimaat- en voedselkwetsbaarheid van de lokale inheemse gemeenschappen te verminderen. Deze projecten zullen rechtstreeks ten goede komen aan 60.000 mensen, waarvan de helft vrouwen en 80% jongeren

CLIMASAN schuift een strategisch kader voor een duurzaam grondgebruik in de gemeente San Andrés naar voor. De burgerparticipatie binnen CLIMASAN heeft de lokale bevolking in staat gesteld om hun sociale prioriteiten om te zetten in een boodschap van belangenbehartiging aan hun beleidsmakers. Nadat ze hun eisen hadden opgesteld, gingen ze langs bij de burgemeester, de gemeenteraad en zelfs bij de nationale ministers van milieu en landbouw. Ze werden ook gehoord door de Milieucommissie van het Nationaal Congres.

onder de 30 jaar. Ze gaan 2 miljoen hectare inheemse bossen beschermen, met inbegrip van wetlands en waterbronnen. Bovendien zullen veel bedreigde diersoorten worden gered.

Met CLIMASAN dromen sommige geëngageerde inwoners van San Andrés van een model van overheidsbeleid dat de regio's overstijgt en in het hele land wordt nagevolgd. De vraag naar de beschikbare economische hulpbronnen is cruciaal. De verschillende projecten vergen immers een duurzame financiering om de ideeën voor meer sociale rechtvaardigheid in de praktijk te brengen. Met dit initiatief wil de bevolking een fatsoenlijk inkomen verwerven door middel van economische activiteiten, die het milieu respecteren. Daardoor kunnen ze ook genieten van een stelsel van sociale bescherming tegen alle risico's die ze in de loop van hun leven kunnen tegenkomen.

LA OROYA (PERU): VAN MILIEUVERVUILING NAAR HET RECHT OP UNIVERSELE SOCIALE BESCHERMING

In La Oroya zijn sociale organisaties erin geslaagd om de catastrofale situatie op vlak van milieu en gezondheid om te zetten in een nationale strijd voor sociale bescherming voor de getroffen bevolking en voor het herstel van het leefmilieu.⁷

Al meer dan acht decennia worden de burgers van La Oroya in de regio Junín in Peru blootgesteld aan de vervuiling van het lokale mineraalverwerkingsbedrijf La Oroyan, onder andere door gaslekken, vuile rook en de lozing van afvalwater in de rivier. Eind 2008 lekte er dagelijks ongeveer 1.000 ton giftige stoffen in de gebieden rond het smelterscomplex en in de Mantaro-rivier. Terwijl het water van deze rivier gebruikt wordt voor de voedselproductie van de Peruviaanse hoofdstad Lima.

In 2005 werden de schade aan de gezondheid en de symptomen die gepaard gaan met blootstelling aan toxische metalen, ook voor kinderen en zwangere moeders, erg zichtbaar in de gemeenschappen. Toen voerde de Universiteit van Missouri - Saint Louis (VS) een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek. Het bevestigde de aanwezigheid van lood in het bloed bij 97 % van de kinderen onder de 6 jaar. Daarnaast werden ook hoge gehalten aan cadmium en arseen in het bloed en de urine aangetroffen. Kort daarna werd La Oroya uitgeroepen tot een van de tien meest vervuilde steden ter wereld.

Eind 2008 lekte er dagelijks ongeveer 1.000 ton giftige stoffen in de gebieden rond het smelterscomplex en in de Mantaro-rivier

Deze realiteit toonde ook aan dat de overheid geen beleid heeft dat gericht is op het milieu en de volksgezondheid in deze gebieden. Dit heeft ook te maken met chronische werkonzekerheid in een land waar 71 procent van de banen informeel is. Ondanks de schade aan hun gezondheid waren veel van de dorpelingen tegen de definitieve sluiting van de fabriek. Als reactie op deze situatie kwamen sociale organisaties, kerken, basisorganisaties en risicogroepen samen om het Platform voor Milieu en Menselijke Gezondheid (Plataforma por la Salud Ambiental y Humana) op te richten. Samen willen ze de gezondheid van de bevolking die blootgesteld is aan vervuiling beschermen en herstellen.

⁷- Conrado Olivera Alcócer of the Peru Joining Hands Network (*Red Uniendo Manos Perú*) provided the information contained in this article. *Red Uniendo Manos Perú* and CEDEPAS-Centro (Ecumenical Center for Promotion and Social Action, *Centro ecuménico de promoción y acción social*) belong to the GRESP network (Network of Economic Solidarity of Peru, *Grupo Red de Economía Social y Solidaria*), which is part of the Junín Environmental Health Platform (*Plataforma por la Salud Ambiental y Humana de la Región Junín*). GRESP is a partner of WSM-World Solidarity.

REGIONALE VERORDENING VOOR BASISGEZONDHEIDSZORG VOOR GETROFFENEN

In de regio Junin hebben de acties van het platform geleid tot de goedkeuring van regionale verordening nr. 141-2012 GRJ/CR⁸, die de basis is voor een programma voor de verzorging van mensen die zijn besmet met metalen, metalloïden en andere chemische stoffen.

Het programma is innovatief omdat het - in tegenstelling tot andere Latijns-Amerikaanse landen - gebaseerd is op een ecosysteembenadering van de gezondheid. Het biedt een kader dat het onderzoek naar de samenleving (sociale, culturele en economische factoren van elk gebied), het milieu en de gezondheid integreert en met elkaar verbindt, op basis van de harmonie met het leven van de planeet als geheel.

In 2016 hebben negen regionale bewegingen⁹ die te maken hebben met milieuvervuiling in regio's waar veel olie en metaalindustrie is, hun krachten gebundeld en het 'Nationaal Platform van slachtoffers van zware metalen opgericht (Plataforma Nacional de Afectados

por Metales Pesados). Dit was een lange weg, maar de verschillende strategieën die werden toegepast om het probleem zichtbaar te maken voor het publiek (o.a. rechtszaken) werpen wel hun vruchten af. Ze slaagden erin om een dialoog te realiseren tussen de overheid en de bevolking, de zogenaamde Technische Ronde Tafel voor Milieu en Menselijke Gezondheid (Mesa Técnica de Salud Ambiental y Humana).

Op nationaal niveau formuleerde de coalitie een voorstel dat resulteerde in sectorale richtlijnen voor de integrale zorg voor mensen die worden blootgesteld aan zware metalen, metalloïden en andere chemische stoffen ("Lineamientos de Política Sectorial para la Atención Integral de las Personas Expuestas a Metales Pesados, Metaloides y Otras Sustancias Químicas"). Deze zijn officieel gepubliceerd door het Ministerie van Volksgezondheid bij Ministeriële Resolutie 979-2018/MINSA, van 25 oktober 2018.¹⁰

BELANGENBEHARTIGING EN CONTROLE GAAN DOOR

Hoewel deze richtlijnen bijdragen tot het creëren van precedentes, moeten de ronde tafel en het nationale platform de naleving van de overeengekomen normen door de staat in alle regio's blijven opvolgen en controleren. Zij willen ook dat de richtlijnen omgezet worden in een wet die de regio's ertoe verplicht een deel van hun gezondheidsbudget aan deze acties te besteden.

Zoals in heel Latijns-Amerika ontbreekt het Peru aan een ambitieus beleid voor toegang tot universele sociale bescherming. Deze gezamenlijke acties van sociale bewegingen hebben bijgedragen tot enige vooruitgang.

Hoewel de resultaten onvolledig blijven, hebben ze de verdienste dat ze een mentaliteitsverandering teweegbrengen bij de leiders, die eindelijk begrijpen dat sociale bescherming een universeel recht is voor alle bevolkingsgroepen.

La Oroya werd uitgeroepen tot een van de tien meest vervuilde steden ter wereld

8- <https://busquedas.elperuano.pe/normaslegales/declaran-de-interes-y-necesidad-publica-regional-la-atencion-ordenanza-n-141-2012-grjcr-840836-1/>

9- Onder andere het "Platform for Environmental and Human Health."

10- https://gobpe-production.s3.amazonaws.com/uploads/document/file/217486/Resoluci%C3%B3n_Ministerial_N_979-2018-MINSA.PDF

SOCIALE BESCHERMING IS BETAALBAAR

Sociale bescherming is haalbaar en betaalbaar, ook in de meeste lage en middeninkomenslanden.

In haar paper "*Fiscal Space for Social Protection and the SDGs: Options to Expand Social Investments in 187 Countries*" uit 2017 stelt de IAO meerdere mogelijkheden voor om budgettaire ruimte te creëren en de nodige middelen te genereren om sociale bescherming uit te breiden en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) te halen. Volgens INSPiR zijn de belangrijkste voorstellen het uitbreiden van de dekking door sociale verzekeringen en de daarbij horende grotere inkomsten uit sociale bijdragen, het verplichten van werkgevers om hun deel van de sociale bijdragen effectief te betalen, de herschikking van overheidsuitgaven, meer progressieve belastingen en het uitroeien van onrechtmatige financiële stromen. Deze laatste maatregel zou veel financiële middelen kunnen genereren aangezien er volgens het IMF wel 10% van het bbp verloren gaat in belastingparadijzen.¹²

De Friedrich Ebert Stiftung (FES) heeft een index voor de sokkels van sociale bescherming ontwikkeld¹³ die het financieringstekort voor het realiseren van deze basis sociale bescherming berekent voor 129 lage- en middeninkomenslanden. Op korte termijn zouden 71 landen de volledige sokkel kunnen invoeren door 2% of minder van het bbp aan sociale bescherming te besteden. Nog 54 landen zouden hiervoor minder dan 6% nodig hebben. Slechts 13 landen zouden meer dan 10% van het bbp moeten investeren of herverdelen om een fundamentele sociale zekerheid voor alle bewoners en kinderen te garanderen.

Deze gegevens worden bevestigd door een kostenstudie van het Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA) van de KU Leuven en Oxford Policy Management¹⁴. De studie wees uit dat er in 3 lage- en middeninkomenslanden tussen 12 en 13% van het bbp nodig zou zijn om een sokkel van sociale bescherming te implementeren gebaseerd op het gemiddelde inkomen. Dit inclusief het besteden van 6% van het BBP aan gezondheidszorg.

IAO onderzoek van November 2019 berekende het verschil tussen de huidige bestedingen voor sociale bescherming in lage- en middeninkomenslanden en wat er nodig is om een sokkel van sociale bescherming in te voeren voor iedereen. De studie nam 4 beleidsdomeinen mee in de berekeningen van de sokkel: kinderen, moederschap, handicap en ouderdom. De kloof was in 2019 527.1 miljard USD of 1,6 per cent van het bruto binnenlands product van deze groep landen. Tweederde van de kloof (364.8 miljard USD) situeerde zich in de hogere middeninkomenslanden. 5.6 % (26.8 miljard USD) in de lage inkomenslanden.

Nieuwe berekeningen uit september 2020, tijdens de piek van de Covid pandemie, toonden een ander beeld. De totale financieringskloof voor alle lage- en middeninkomenslanden bedroeg maar liefst 1200 miljard USD. (3,8% van het BBP). Dit was te wijten aan grotere noden tijdens de pandemie en minder eigen inkomsten van de landen. Voor de lage inkomenslanden werd de kloof geschat op 78 miljard USD. Gemiddeld 15,9% van hun BBP. Een groot bedrag, maar toch slechts 0,09% van het wereldwijde BBP!

We kunnen dan ook oordelen dat sociale bescherming invoeren veel meer een zaak is van politieke wil dan van een gebrek aan fondsen. In de landen met het laagste gemiddelde inkomen per capita zal er effectief meer internationale steun nodig zijn, maar dat is geen excuus om er niet aan te beginnen. Er kan, overall, gestart worden met het uitbouwen van de nodige mechanismen en instellingen. Verder in deze nota gaan we dieper in op hoe sociale bescherming kan (en zou moeten) worden gefinancierd.

11- *Fiscal Space for Social Protection and the SDGs: Options to Expand Social Investments in 187 Countries*, ILO 2017, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---soc_sec/documents/publication/wcms_383871.pdf

12- IMF (2018) Piercing the Veil

13- Friedrich Ebert Stiftung (FES), Social protection floor index (2017), <http://www.socialprotectionfloorscoalition.org/wp-content/uploads/2018/01/2017-Social-Protection-Index.pdf>

14- Affordability of social protection in developing countries: Burundi, Indonesia and Peru, hiva & oxford policy management 2015, file:///C:/Users/detaveko/Downloads/151108A0681-Social%20Protection%20in%20Burundi%20Indonesia%20and%20Peru%20(1).pdf

2. DE VERANDERENDE WERELD VAN WERK BEÏNVLOEDT HET RECHT OP SOCIALE BESCHERMING

Ter gelegenheid van haar honderdjarig bestaan in 2019, lanceerde de IAO het debat over de toekomst van werk. Het was de bedoeling om de maatschappelijke trends die momenteel de wereld van werk transformeren beter te begrijpen en om er beter op te kunnen reageren. Deze trends hebben hoe dan ook een impact op het recht op sociale bescherming.

Volgens het eindrapport van de Wereldcommissie over de Toekomst van Werk¹⁵ zijn er meerdere grote verschuivingen die de wereld waarin we nu leven veranderen: veranderingen in de organisatie van werk, groeiende concentraties van rijkdom, de digitale revolutie, klimaatverandering, verjonging in sommige regio's en vergrijzing in andere. Al deze veranderingen kunnen een drastisch effect hebben op onze levens en op de manier waarop we naar de wereld van werk bekijken. Deze veranderingen hebben ook gevolgen voor het recht op sociale bescherming.

De vermindering van de kosten voor transport- en handel leidt samen met technologische innovatie tot een sterke groei van de wereldhandel en tot fragmentatie van de productie. Ze wordt verdeeld in kleinere taken en activiteiten die over de hele wereld verspreid worden,

wat uiteindelijk leidt tot mondiale toeleveringsketens (*Global Supply Chains - GSCs*). De zoektocht naar steeds lagere productie- en personeelskosten zet wereldwijd druk op lonen en sociale bescherming.

Een ander essentieel aspect van de globalisering is de stijgende focus op pure financiële rentabiliteit ten koste van (lange termijn)investeringen. De zakenwereld kiest steeds vaker voor risicovolle strategieën en investeringen in financiële producten die snel winst genereren, ten koste van productieve investeringen met een lange termijnperspectief. Deze focus op

puur financieel gewin heeft ook negatieve effecten op de inkomensverdeling. Het vermindert het aandeel van inkomens uit arbeid in het globale inkomen. De winsten uit arbeid stromen m.a.w. steeds meer naar kapitaalverstrekkers, de groep bovenaan de inkomensverdeling, en minder naar diegenen die van hun werk moeten leven. Leefbare lonen, eerlijke progressieve belastingsystemen en volwaardige, op solidariteit en universele rechten gebaseerde sociale bescherming zijn essentieel om deze trend te stoppen en ervoor te zorgen dat iedereen de vruchten kan plukken van de economische vooruitgang.

Volgens het eindrapport van de Wereldcommissie over de Toekomst van Werk¹⁵ zijn er meerdere grote verschuivingen die de wereld waarin we nu leven veranderen: veranderingen in de organisatie van werk, groeiende concentraties van rijkdom, de digitale revolutie, klimaatverandering, verjonging in sommige regio's en vergrijzing in andere. Al deze veranderingen kunnen een drastisch effect hebben op onze levens en op de manier waarop we naar de wereld van werk bekijken

Nieuwe technologische innovaties, de zogenaamde digitale revolutie, zoals big data, 3D printen, artificiële intelligentie en robotica ontwikkelen zich aan een ongeziene snelheid. Ze hebben nu al een groot effect op banen en werkomstandigheden. De toename van nieuwe businessmodellen en atypische arbeidscontracten blijft niet langer beperkt tot tijdelijk en parttime werk. Veel formele banen worden steeds minder zeker, waardoor er een grijze zone ontstaat tussen de formele en de informele economie. Werkgevers bieden vaker arbeidscontracten voor een (zeer) korte periode aan, ze organiseren werk op oproep, ze bieden nul urencontracten aan, enz. Steeds meer werk wordt georganiseerd via digitale platformen, crowdworking websites of apps. De bedrijven achter deze platformen schuiven hun verantwoordelijkheid als werkgever van zich af door werknemers richting schijnzelfstandigheid te duwen. Momenteel is het een grote uitdaging voor vakbonden om de arbeiders die in zulke atypische omstandigheden werken te bereiken en te organiseren. Dit maakt het moeilijk om hen te vertegenwoordigen in de sociale dialoog en in collectieve onderhandelingen. Dit terwijl volgens het rapport van de Wereldcommissie over de Toekomst van Werk de belangrijkste bezorgdheid van werknemers meer veiligheid en zekerheid op het werk is. Dit bevestigt het belang van arbeidsbescherming, van bij het begin van de tewerkstelling.

In veel landen hebben ook demografische veranderingen een grote invloed. In lage en middeninkomenslanden is het aandeel jongeren op de arbeidsmarkt gestegen. Dit draagt bij tot verstedelijking, interne migratie en internationale migratie. Hoewel sommige landen systemen hebben opgezet om het recht op sociale bescherming van arbeidsmigranten te garanderen, blijven zij in te veel gevallen zonder sociale bescherming in de landen van bestemming of zelfs na terugkeer in eigen land. Er is nood aan meer bilaterale overeenkomsten over de overdraagbaarheid van socialezekerheidsrechten en meer politieke wil en aangepaste wetgeving om deze uitdaging het hoofd te bieden.¹⁶

In hoge-inkomenslanden veroudert de bevolking. Hoewel het verouderen van de bevolking betekent dat de gezondheid verbetert en de levensduur stijgt, zal deze verschuiving de druk op de werkende bevol-

king en op de sociale bescherming doen toenemen. De vraag naar pensioenen en (gezondheids)zorg zal groeien. Deze trend zal weldra ook een effect hebben op lage- en middeninkomenslanden. Hun huidige sociale bescherming en gezondheidszorg zijn niet klaar om deze vraag op te vangen. Positief is dat de huidige leeftijdspiramide in de meeste lage- en middeninkomenslanden nog steeds de mogelijkheid biedt om deze systemen in de komende jaren op te bouwen.

Eerder vermeldden we al dat sociale bescherming een belangrijke hefboom kan zijn voor ecologische duurzaamheid. We moeten echter ook toegeven dat een deel van de eerdere vooruitgang die we maakten op het gebied van arbeidsrechten en sociale bescherming ten koste ging van ecologische duurzaamheid. Vandaag de dag is de relatie tussen economische ontwikkeling en milieu verschoven. Als de aantasting van het milieu verder aanhoudt, is de kans groot dat banen en levensonderhoud verloren zullen gaan. Hoewel er veel gedaan kan worden om banen te creëren, bijvoorbeeld in hernieuwbare energie, lijkt het nodig om de huidige productie- en consumptiepatronen van onze samenleving op een structurele manier te herdenken. Dit betekent ook dat sociale beschermingssystemen versterkt en aangepast zullen moeten worden zodat ze ieders recht op sociale bescherming kunnen garanderen. Zowel dat van de huidige als de toekomstige generaties.

¹⁵ ILO Global Commission on the Future of Work, Work For a Brighter Future (2019), <https://www.ilo.org/global/topics/future-of-work/brighter-future/lang-en/index.htm>

¹⁶ Global Compact on safe, orderly and regular migration, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195

MEER ARBEIDSRECHTEN EN SOCIALE BESCHERMING VOOR “PLATFORMWERKERS” IN EUROPA!

De ontwikkeling van de deeleconomie, en in het bijzonder de platformeconomie neemt de laatste jaren een hoge vlucht zowel in Europa als wereldwijd. Dit biedt kansen voor economische ontwikkeling en jobs. In de praktijk zijn veel van deze jobs echter onzeker en is het niet duidelijk welk statuut deze platformen hebben. Ze worden niet noodzakelijk gezien als “werkgever” van de dienstverrichters die zich via het platform aanbieden om diensten te leveren aan gebruikers. Veel platformen doen alsof wie ervoor werkt zelfstandigen zijn, wat lang niet altijd het geval is.

Het gevolg is dat er op dergelijke prestaties geen belastingen noch sociale bijdragen geheven worden. De dienstverrichters worden niet als werknemers beschouwd en hebben geen ontslagbescherming, geen sociale rechten in sociale zekerheid, geen pensioenopbouw en het is extreem moeilijk om hen te organiseren. Dit strookt uiteraard niet met internationale verplichtingen uit de verdragen en IAO

normen. Voor de arbeidersbeweging in Europa is dit tegelijk een grote zorg en een uitdaging. Vakbonden pleiten voor respect voor arbeids- en sociale rechten voor alle werkenden. Werknemers moeten daarom in eerste instantie erkend worden als dusdanig. Er zijn nochtans positieve stappen te ontwaren op Europees vlak.

Er is de Mededeling van De Commissie: “Een Europese agenda voor de deeleconomie”, die toch handvaten biedt om deze zaken beter te reguleren en meer bescherming te bieden.¹⁷

Vooreerst geeft deze mededeling een duidelijk definitie van de term deeleconomie. *“bedrijfsmodellen waarin activiteiten worden gefaciliteerd door deelplatforms die een open marktplaats tot stand brengen voor het tijdelijke gebruik van goederen of diensten. Bij de deeleconomie zijn drie categorieën actoren betrokken: i) dienstverleners die activa, middelen, tijd en/of vaardigheden delen; ii) gebruikers hiervan; en iii) tussenpersonen die aanbieders en gebruikers met elkaar in contact brengen — via een online platform — en die transacties tussen hen faciliteren.*

Het is een belangrijk gegeven dat het fenomeen, dat zich overal verspreidt en moeilijk kan gevat worden in klassieke arbeidsrelaties, toch kan afgelijnd worden. De Europese Commissie zegt in deze mededeling ook duidelijk dat er Europese minimumnormen zijn voor sociaal beleid die van toepassing zijn.¹⁸ Zo verwijst de Commissie naar haar definitie van een werknemer, afgeleid uit de rechtspraak van het Europees Hof van Justitie, dat stelt dat *“het hoofdkenmerk van een arbeidsverhouding is dat iemand, gedurende een bepaalde tijd, voor een ander onder diens gezag prestaties verricht tegen beloning.”*¹⁹

De Europese commissie geeft dan ook een duidelijke opdracht aan de lidstaten:²⁰

“Om mensen te helpen hun potentieel volledig te benutten, de arbeidsparticipatie te vergroten en het concurrentievermogen te stimuleren, en tegelijkertijd te zorgen voor eerlijke arbeidsomstandigheden en toereikende en duurzame sociale zekerheid, moeten de lidstaten:

- *evalueren of hun nationale vereisten inzake arbeidsverhoudingen toereikend zijn, hierbij rekening houdend met de verschillende behoeften van werknemers en zelfstandigen in de digitale wereld, alsmede met de innovatieve aard van bedrijfsmodellen van de deeleconomie;*
- *richtsnoeren bieden voor de toepasbaarheid van de nationale vereisten inzake arbeidsverhoudingen in het licht van de arbeidspatronen in de deeleconomie.”*

BELGIË GAAT DE VERKEERDE KANT UIT

Geheel in strijd met deze EU-mededelingen heeft de Belgische regering opnieuw een zogenaamde bijkluswet aangenomen. Nadat nochtans het Grondwettelijk Hof in België de bewuste wet²¹ in 2020 had vernietigd. Deze wet had drie nieuwe vormen van arbeidsovereenkomsten gecreëerd die noch onder het werknemersstatuut vielen, noch onder dat van zelfstandigen. Deze omvatten effectief vormen van betaald werk, waarbij in veel gevallen sprake is van een duidelijke ondergeschikte relatie en waarbij echt en effectief werk wordt verricht zoals dat in de traditionele (niet-platform) economie wordt gedaan. In 2021 heeft de wetgever deze wetten dus toch gedeeltelijk laten herleven. Het werk in sportverenigingen gaat nu terug van start, en dit met beperkte sociale en fiscale bijdragen, maar nog steeds zonder dat de betrokkenen sociale zekerheidsrechten opbouwen. Voor de diensten via digitale platformen is men zelfs niet gekomen tot beperkte sociale bijdragen. De incidentele burger tot burgerdiensten werden gelukkig niet meer heringevoerd.

Voor het werk via digitale platformen worden nog steeds geen eisen gesteld aan de minimale reguliere arbeid en geen eisen aan de veiligheid op de werkplek. Of er opnieuw een beroep tot nietigverklaring zal worden ingediend bij het Grondwettelijk Hof wordt nog onderzocht door de Belgische vakbonden.

***Het fenomeen
verspreidt zich overal
en kan moeilijk gevat
worden in klassieke
arbeidsrelaties,
maar kan toch
afgelijnd worden***

17- A European agenda for the collaborative economy, Communication of the EU-Commission 2016, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/NL/1-2016-356-NL-F1-1.PDF>

18- In overeenstemming met haar bevoegdheden zoals vastgesteld in artikel 153 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie

19- COM(2010) 373 van 13 juli 2010, mededeling “Het vrije verkeer van werknemers opnieuw garanderen: rechten en belangrijkste ontwikkelingen”. Punt 1.1.1 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1453133735571&uri=CELEX%3A52010DC0373>

20- Zie Mededeling COM(2016) 356 final, pagina 14.

21- Bijkluswet: Wet van 18 juli 2018 betreffende de economische relance en de versterking van de sociale cohesie

NAAR EEN RICHTLIJN VAN DE EUROPESE UNIE?

Een lid van het Europees parlement heeft een voorstel uitgewerkt voor een richtlijn om in dit soort situatie toch wettelijke en sociale bescherming te bieden.²² Deze ontwerp tekst onderstreept het belang van sociale bescherming voor platformwerkers. *“Er zijn minimumnormen nodig voor de bescherming van platformwerkers voor de gehele EU om werknemers en werkgevers wettelijke zekerheid te bieden en om te voorkomen dat er een vicieuze “race to the bottom” zou ontstaan tussen platformen en de traditionele economie én tussen de lidstaten... Zoals de EU-richtlijnen voor deeltijdwerk, tijdelijk werk en werk van bepaalde duur zou ook een richtlijn voor platformwerk een kader kunnen schepen waarbinnen een minimum niveau van sociale en wettelijke bescherming gegarandeerd kan worden voor alle arbeiders.”*

“Er zijn minimumnormen nodig voor de bescherming van platformwerkers voor de gehele EU om werknemers en werkgevers wettelijke zekerheid te bieden en om te voorkomen dat er een vicieuze “race to the bottom” zou ontstaan tussen platformen en de traditionele economie én tussen de lidstaten” (ontwerp van EU-richtlijn)

In het kader van deze brochure is het bijzonder belangrijk te verwijzen naar twee bepalingen in het voorgestelde ontwerp van deze richtlijn. Ten eerste de definitie van een arbeider (‘worker’) en ten tweede het artikel over de toepasbaarheid van wetgeving. De definitie van een arbeider is breed: *“een werknemer of een zelfstandige zonder personeel.”* Over de toepasbaarheid van wetgeving lezen we: *“arbeiders zijn onderworpen aan de arbeids- en sociale wetgeving van de lidstaat op wiens grondgebied zijn werkplek zich bevindt.”*

Tot nog toe is dit slechts een initiatief van het een lid van het Europees Parlement. De Europese arbeidersbeweging ijvert voor de verdere concretisering en goedkeuring in het parlement en de Europese Commissie, want het zou in elk geval wat betreft de Europese markt, leiden tot een echte wettelijke en sociale bescherming voor alle platformwerkers.

22- Draft EU Directive on Platform Work, June 2018, Dr. Joachim Schuster, MEMBER OF EUROPEAN PARLIAMENT

3. BOUWEN AAN DE SOCIALE BESCHERMING VAN DE TOEKOMST

3.1. Sociale bescherming in de kern van het debat

In een context waar een grote groep mensen afhankelijk blijft van de informele economie, de mogelijkheden om in het eigen levensonderhoud te voorzien verminderen door beperkte toegang tot hulpmiddelen (vervuiling, aantasting van het milieu, landroof, klimaatverandering,...) en groeiende onzekerheid in de formele economie, kan men geneigd zijn om het inkomensniveau en het recht op sociale bescherming even aan de kant te schuiven. Sommigen zouden argumenteren dat elke job uiteindelijk nog altijd beter is dan helemaal geen job. Maar is dat wel zo? Net in deze context van groeiende onzekerheid moeten we ieders recht op de nodige hulpmiddelen, sociale bescherming en voldoende inkomen die een waardig leven mogelijk maken, bewaken en verzekeren. Technologische innovatie maakt het nu misschien wel makkelijker om geldende regels en wetten in individuele landen te negeren, maar dit mag geen excuus zijn om overeengekomen normen en waarden te verlagen, om bedrijven te ontslaan van hun verantwoordelijkheid voor het welzijn van iedereen die ze tewerkstellen, om arbeidsrechten of het recht op sociale bescherming niet te respecteren. Beter aangepaste wetten en regels en een sterkere internationale samenwerking zijn nu meer dan ooit nodig om het respect voor arbeidsrechten en het recht op sociale bescherming te garanderen.

De toekomst van sociale bescherming moet ook gezien worden in de context van groeiende onveiligheid in verschillende landen en regio's. Het leidt tot ontheemding, verlies van inkomen en schade aan de

Technologische innovatie maakt het nu misschien wel makkelijker om geldende regels en wetten in individuele landen te negeren, maar dit mag geen excuus zijn om overeengekomen normen en waarden te verlagen, om bedrijven te ontslaan van hun verantwoordelijkheid voor het welzijn van iedereen die ze tewerkstellen, om arbeidsrechten of het recht op sociale bescherming niet te respecteren

beschikbare productiemiddelen. Het is dan ook dringend nodig om maatregelen te nemen die de onveiligheid en de schadelijke gevolgen ervan aanpakken.

Voor INSP!R is het debat over de 'Toekomst van Sociale Bescherming' de kern van het debat rond 'de Toekomst van Werk' en over de toekomst die we willen voor de wereld. Zoals we eerder stelden vinden we de grootste hiaten in sociale bescherming in de informele economie en in toenemende mate in de nieuwe businessmodellen en de daarbij horende atypische werkvormen, die de grenzen tussen het formele en het informele doen vervagen. Voor vrouwen en jongeren ziet de situatie er nog somberder uit, omdat ze oververtegenwoordigd zijn in informele en preciaire werkvormen. Het is een grote uitdaging om deze kloof te dichten. Zullen de bestaande formules werken? Zal het mogelijk zijn om de bestaande stelsels van sociale bescherming uit te breiden en te versterken of moeten lage- en middeninkomenslanden de bestaande modellen van

**Sociale bescherming
is een individueel recht.
De realisatie ervan is
echter een collectieve zaak**

3.2. Sociale Bescherming ‘Van iedereen – Voor iedereen’, de bouwstenen voor universele sociale bescherming

Voor de leden van INSP!R steunt de toekomst van sociale bescherming op een nationaal, volwaardig en breed gedragen sociale beschermingsbeleid, met de structurele en effectieve participatie van alle actoren in de samenleving: overheden, economische actoren en het maatschappelijk middenveld. We roepen hen op om hun inspanningen op te drijven voor deze gezamenlijke uitdaging. Samen moeten ze een sociaal beschermingsbeleid uittekenen, uitvoeren en monitoren met respect voor de specifieke rol en expertise van elke actor. Enkel op deze manier kunnen we verzekeren dat sociale bescherming gezien wordt als een gemeengoed. Een geheel van maatregelen en diensten opgebouwd, bewaakt en gewaardeerd door alle maatschappelijke actoren, ten voordele van iedereen in de samenleving. Op die manier draagt het ook in sterke mate bij aan de sociale cohesie.

De basis voor het thematische netwerk is dus de gedeelde visie over het recht op sociale bescherming. Deze visie vertrekt vanuit vijf essentiële principes. De zogenaamde bouwstenen die nodig zijn om een nationaal, omvattend en breed gedragen sociale beschermingsbeleid te voeren.

sociale bescherming ‘overslaan’ en iets geheel nieuws opzetten, zoals sommigen bij de Wereldbank en het IMF beweren?²³

Om deze uitdaging met het maatschappelijk middenveld aan te gaan, werkten WSM, ACV-CSC, CM-MC en hun partnerorganisaties in Afrika, Azië, Latijns-Amerika en België een netwerkstrategie uit die verschillende sociale bewegingen samenbrengt rond een gedeelde visie over het recht op sociale bescherming. Deze strategie is sinds 2008 de basis voor de stapsgewijze uitbouw van een thematisch netwerk voor het recht op sociale bescherming: INSP!R, het “International Network for Social Protection Rights.”

Dit thematisch netwerk, verbonden door WSM, organiseert multi-stakeholder dynamieken op nationaal, continentaal en internationaal niveau. als INSP!R streven we 2 belangrijke doelstellingen na:

- De promotie van het universele recht op sociale bescherming; en
- De erkenning van de rol van het maatschappelijk middenveld als sleutelactor voor de uitbouw van nationale, volwaardige en breed ondersteunde sociale bescherming.

Bij elke stap in de uitbouw van sociale bescherming moet er rekening worden gehouden met de rechten van vrouwen, jongeren en ouderen. Tegelijk moeten we ook de nodige aandacht besteden aan de ecologische uitdagingen waar onze samenleving voor staat.

3.2.1. Op rechten gebaseerd

Zoals we hiervoor al zagen, is sociale bescherming op de eerste plaats een mensenrecht. Het recht op sociale bescherming is in meerdere internationale conventies en verdragen erkend. Als leden van het thematische netwerk voor het recht op sociale bescherming willen we deze conventies en verdragen opnieuw bevestigen. Daarom is het belangrijk dat het recht op sociale bescherming sterk verankerd wordt in de nationale wetgeving en gebaseerd is op de normen en standaarden van die internationale conventies.

23- <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/12/world-bank-reimagining-social-protection-rutkowski.htm>

3.2.2. Met effectieve participatie van verschillende actoren

Sociale bescherming is een individueel recht. De realisatie ervan is echter een collectieve zaak. Bij de ontwikkeling, uitvoering, opvolging en evaluatie van het sociale beschermingsbeleid is de betrokkenheid van heel wat maatschappelijke actoren belangrijk.

• **Regeringen** hebben er zich in verschillende mensenrechtenverdragen toe verbonden om dit recht te realiseren. Ze dragen dan ook de belangrijkste verantwoordelijkheid om het voor hun volledige bevolking in de praktijk te brengen en hebben een meervoudige rol bij het opbouwen van sociale bescherming. Zo moeten ze efficiënte maatregelen nemen en kwaliteitsvolle publieke diensten aanbieden. Ze moeten initiatieven van sociale actoren erkennen, reguleren en ondersteunen, sociale bewegingen de nodige ruimte en ondersteuning geven om hun maatschappelijke rol zo goed mogelijk te kunnen spelen. Daarnaast moeten regeringen een betrouwbaar legaal kader voorzien door een nationaal beleid voor sociale bescherming uit te tekenen, internationale conventies en verdragen te ratificeren en wetten op te stellen die hierop gebaseerd zijn. Ze hebben ook de verantwoordelijkheid om voldoende publieke inkomsten te genereren en deze effectief aan de vooropgestelde sociale doelen te besteden. Ten slotte is ook een economisch beleid nodig dat een voldoende hoog inkomen garandeert voor de actieve bevolking, met respect voor de draagkracht van onze planeet en dat een rechtvaardige transitie naar een koolstofarme economie garandeert.

• De rol van **sociale bewegingen** (vakbonden, ziekenfondsen, coöperatieven, vrouwenorganisaties, landbouworganisaties, andere basisbewegingen, enz.) is even belangrijk. Een onderzoek van het HIVA uit 2016²⁴ dat de rollen van maatschappelijke organisaties bij sociale bescherming onderzocht, toonde aan dat ze een belangrijke rol spelen in ieder stadium van de beleidsvorming. Sociale bewegingen verenigen en informeren mensen en maken hen mondiger. Ze geven mensen die uitgesloten worden de kans om gehoord te worden, om op te komen voor hun rechten. Ze ontwikkelen specifieke diensten die kwetsbare groepen in de samenleving, zoals vrouwen en mannen in informele of onzekere tewerkstelling, sociale bescherming bieden. Door de kennis en expertise die ze daarbij opbouwen, kunnen ze druk uitoefenen op beleidsmakers om de bestaande systemen te hervormen en uit te breiden zodat ze beantwoorden aan de noden van deze kwetsbare groepen. Zo kunnen ze ervoor zorgen dat niemand

zonder bescherming achterblijft. Ze waarborgen dan ook het duurzame, eerlijke en solidaire karakter van de sociale bescherming.

• Ook **economische actoren** spelen een belangrijke rol. Volgens de Wereldcommissie voor de Toekomst van Werk moet de prioriteit gaan naar duurzame lange termijn investeringen die menselijke ontwikkeling en de bescherming van onze planeet bevorderen. Dit betekent dat de huidige trend, waarbij steeds vaker gekozen wordt voor risicovolle investeringen op korte termijn om snel winst te maken, moet worden omgekeerd. Ondernemingen hebben hierbij een belangrijke rol, maar de visie en de richting van zo'n lange termijn investeringsstrategieën moeten echter worden gedefinieerd in sociale dialoog en in structureel overleg met andere representatieve en relevante actoren. Duurzame bedrijven zetten de bevolking en de planeet op de eerste plaats, boven winst. Ze creëren productieve tewerkstelling met respect voor de arbeidsrechten en volledige toegang tot sociale bescherming. Ze garanderen daarbij leefbare lonen voor hun werknemers, in de gehele productieketen. Dit betekent ook dat werkgevers hun deel van de sociale bijdrage moeten betalen zodat alle werknemers, onafhankelijk van hun contractueel statuut, sociale bescherming hebben. Ze moeten ook hun eerlijk deel van de belastingen betalen.

Dit is de rol die in het kader van de Waardig Werk Agenda van de IAO toegewezen wordt aan de bedrijfswereld. Alle bedrijven, opdrachtgevers, onderaannemers en bemiddelaars moeten zich aan deze internationale standaard houden om eerlijke concurrentie en een gelijk speelveld te garanderen.

Systemen van sociale bescherming moeten worden hervormd en versterkt om de 71% van de bevolking die niet of onvoldoende beschermd zijn ook te kunnen dekken. Maar als we willen verzekeren dat sociale bescherming breed gedragen wordt en wordt beschouwd als een gemeenschappelijk goed van ieder lid van de samenleving, is het des te belangrijker om hierover de sociale dialoog aan te gaan (met de sociale partners) en om ook structureel overleg te voorzien met andere relevante en representatieve sociale organisaties. Dit is ook een van de basisprincipes van IAO-aanbeveling 202 waarin vermeld staat dat sociale partners en andere relevante organisaties betrokken moeten worden. De regering moet een structureel en wettelijk kader voorzien voor deze dialoog.

24- Civil society's contributions to strong social protection, Sarah Vaes, Jan Van Ongevalle, Bénédicte Fonteneau © 2016 HIVA KU Leuven

INNOVATIEVE STRATEGIE VAN HET NETWERK VAN PROMOTOREN VAN SOCIALE BESCHERMING IN GUINEE (PPSOGUI)

NAAR EEN NATIONAAL BELEID VOOR SOCIALE BESCHERMING (PNPS)

Net als de meeste landen in Afrika bezuiden de Sahara wordt Guinée gekenmerkt door zeer beperkte dekking van de bevolking door sociale bescherming. Om dit tekort te verminderen en coherente strategieën in te voeren om de levensomstandigheden van de Guinese bevolking te verbeteren, heeft de regering in de verschillende generaties van haar strategienota's voor armoedebestrijding (PRSP I, II en III) prioriteit gegeven aan het opstellen van een nationaal beleid voor sociale bescherming (PNPS) en het definiëren van nationale sokkels van sociale bescherming.

Het proces van de ontwikkeling van een PNPS, dat in 2014 van start ging, was participatief en stelde de Guinese sociale actoren in staat om als belanghebbenden hun bijdrage te leveren. Dit proces viel samen met de oprichting van het Netwerk van Promotoren van Sociale

Bescherming in Guinee (PPSOGUI); een kans voor dit jonge netwerk om zijn bijdrage te leveren.

DE INBRENG VAN HET PPSOGUI-NETWERK IN GUINEE

Het PPSOGUI-netwerk is een multi-stakeholdersnetwerk, dat bestaat uit ondersteunende organisaties voor de mutualiteiten: DyNam, ONAM, REMUFOUD, Health Focus, Union des Mutuelles de Santé de Mamou, Union des Mutuelles Forestières, FMG, AHD enerzijds en het CNTG (de grootste vakbondsconfederatie van Guinee) anderzijds. Het netwerk, dat in 2014 door de nationale autoriteiten werd erkend, heeft tot doel bij te dragen aan de bestrijding van sociale uitsluiting en armoede en de ontwikkeling van sociale bescherming voor de Guinese bevolking.

Om bij te dragen aan de goedkeuring van deze PNPS, dat zowel door internationale als nationale actoren is ontwikkeld, organiseerde PPSOGUI-netwerk in 2015 de "Dagen van de Mutualiteiten". Ze werden georganiseerd in nauwe samenwerking met internationale partners en met de steun van de partnermutualiteiten, nationale multi-actorennetwerken voor sociale bescherming in de regio, INSP!R West Afrika en de betrokken ministeries.

Het doel is om dit nationale beleid voor sociale bescherming te vertalen in een actieplan voor de effectieve uitvoering ervan, zodat de overgrote meerderheid van de Guinese bevolking uit de onzekerheid en de kwetsbaarheid kan worden gehaald. De sociale bewegingen vragen aan de beleidsmakers in Guinée:

- De afwerking en goedkeuring van het nationaal beleid voor sociale bescherming, met de effectieve betrokkenheid van sociale bewegingen;
- de vaststelling van een wet- en regelgevingskader voor mutualiteiten in Guinée,
- De institutionalisering van een systeem van universele gezondheidszorg voor alle Guineeërs, met de mutualiteiten als medebeheerders.

POLITIEKE ACTIES EN LOBBYSTRATEGIEËN

Daarvoor zijn er verschillende politieke acties georganiseerd ten aanzien van de ministeries die betrokken zijn bij de uitvoering van dit beleid. Voor PPSOGUI is de uitbreiding van de sociale bescherming tot de meerderheid van de Guinese bevolking mogelijk, als rekening wordt gehouden met hun voorstellen. Want sociale bescherming is een zeer relevante strategie voor de versterking van het menselijk kapitaal en de versterking van de nationale economische structuur, met de verbetering van de algemene gezondheidstoestand en de levensomstandigheden van de bevolking.

De positieve houding van de nationale autoriteiten. Verschillende factoren droegen er toe bij dat de beleidsmakers oor hadden naar de voorstellen. De technische capaciteit van de sociale organisaties m.b.t. sociale bescherming, het feit dat de nationale autoriteiten zich bewust zijn van de ontoereikende ondersteuning voor mutualiteiten (in 2014 waren er een 100-tal die samen ongeveer 70.000 leden hadden), de geloofwaardigheid van de in de sector actieve partners, de relevantie van de ziekteverzekering als instrument om de bevolking toegang te geven tot gezondheidszorg en de resultaten van de mutualiteiten, ondanks het gebrek aan steun van de nationale autoriteiten.

EEN CENTRALE ROL VOOR DE MUTUALITEITEN

De mutualiteiten hebben een centrale rol gekregen in de uitvoering van het nationale beleid voor sociale bescherming (PNPS). Ze zijn de enige organisaties die kwaliteitsvolle gezondheidszorg toegankelijk maken voor bevolkingsgroepen die uitgesloten zijn van de formele sociale beschermingssystemen en die niet gedekt worden door andere maatregelen. Ze zijn dan ook een essentiële actor om Universele Gezondheidszorg (Universal Health Coverage) te realiseren. Aan de beleidsmakers wordt gevraagd om een passend wettelijk kader uit te werken voor hun verdere ontwikkeling en

om de dekking via een solidaire ziekteverzekering te realiseren voor de hele bevolking.

Achter de schermen werd, na de Dagen van de Mutualiteiten in 2015, verder gelobbyd. Dit leidde tot de goedkeuring van het nationale beleid inzake sociale bescherming van Guinee in december 2016. Naast de goedkeuring van de PNPS is er een wetsontwerp opgesteld om de mutualiteiten juridisch te omkaderen. Dit werd vervolgens ter goedkeuring aan het parlement voorgelegd, maar is nog niet aangenomen.

PERMANENTE MOBILISATIE

Tijdens de "Dagen van de Mutualiteiten" in December 2015 heeft de mobilisatie en betrokkenheid van de partners en medestanders van het PPSOGUI-netwerk een belangrijke rol gespeeld bij de goedkeuring van dit beleid in Guinee.

De strategie is ondertussen vertaald in voorstellen voor regelgeving en een concreet actieplan. Maar om dit effectief te implementeren gaan de politieke acties ten aanzien van de nationale beleidsmakers verder. De nationale dagen van de mutualiteiten in maart 2018 waren een nieuwe gelegenheid hen aan te sporen hier werk van te maken.

3.2.3. Een coherent geheel van maatregelen²⁵

Sociale bescherming wordt vaak gezien als een combinatie van sociale zekerheid en sociale bijstand maar eigenlijk bestaat ze uit vier soorten maatregelen, die op een intelligente manier moeten worden uitgewerkt en aan elkaar gekoppeld in een omvattend en coherent beleid.

■ Preventie

Preventieve maatregelen kunnen bestaan uit sociale verzekeringen, gefinancierd met (sociale) bijdragen, belastingen of een combinatie van beide. Ze zijn gebaseerd op het principe van solidariteit tussen de leden van een samenleving. Daardoor kan de bevolking zich voorzien op bepaalde risico's en gebeurtenissen die doorheen het leven kunnen voorkomen. Door risico's en de preventief betaalde bijdragen te groeperen kan de negatieve impact van die risico's of gebeurtenissen op het leven van de mensen ten minste gedeeltelijk voorkomen worden en remediëren. Deze "preventieve" maatregelen zijn mogelijk voor elk van de negen takken van sociale zekerheid, zoals beschreven in IAO conventie 102, toegepast worden.

■ Bescherming

Beschermende maatregelen zijn beter gekend als sociale bijstand. Ze zijn gericht op de armste en kwetsbaarste leden van de samenleving. Doorgaans worden deze maatregelen gefinancierd door belastinginkomsten. Het gaat meestal om niet-financiële diensten en/of om uitkeringen (geldtransfers) die in het algemeen door de overheid of gespecialiseerde organisaties ter beschikking gesteld worden voor mensen die niet of onvoldoende in staat zijn om in het eigen levensonderhoud te voorzien.

■ Promotie

Promotie maatregelen zijn investeringen in de vaardigheden en capaciteiten van mensen door opleiding en levenslang leren en/of door hen toegang te geven tot belangrijke productiefactoren (land, krediet,...). Ze maken het mogelijk om inkomensgenererende activiteiten op te starten, om verschuivingen op de arbeidsmarkt aan te kunnen en om schommelende prijzen van landbouwproducten of veranderingen in de familiale situatie op te vangen. Coöperaties en andere sociaaleconomische initiatieven spelen vaak een voortrekkersrol bij de ontwikkeling van deze maatregelen van (sociale) promotie.

■ Transformatie

Transformatie maatregelen hebben als doel om sociale verandering te brengen. Door het gevoerde beleid en de onderliggende machtsstructuren waarop het gebaseerd is in vraag te stellen, zetten ze de eerste stap richting structurele en systemische verandering. Transformatie maatregelen kunnen bv. bestaan uit breed gedragen campagnes om mensen bewust te maken van sociale uitsluiting, ongelijkheid en kwetsbaarheid, vorming van mensen en het versterken van hun capaciteiten om voor hun rechten op te komen of beleidsbeïnvloeding om het bestaande beleid aan te passen. Transformatie maatregelen zorgen ervoor dat iedereen, ook zij die eerder uitgesloten werden, hun recht op sociale bescherming gerealiseerd zien. Om dit te kunnen realiseren moeten o.a. ook alle behoeften en hiaten in kaart gebracht worden en moeten beleidsdoelen en prioriteiten duidelijk omschreven worden.

25- Gebaseerd op J. Devereux & R. Sabates-Wheeler, "Transformative Social Protection", Working paper 232, Institute of Development Studies, October 2004, Sussex, UK, p. 36.

HERVORMING VAN DE SOCIALE ZEKERHEID & DE ROL VAN DE VAKBONDEN IN INDONESIAË

Historisch gezien was de hervorming van het systeem van sociale bescherming in Indonesië in 2002 het resultaat van volksprotesten in mei 1998, met een amendement van de Indonesische grondwet, waarin staat dat "de overheid een systeem van sociale zekerheid voor alle mensen moet ontwikkelen en de gebrekkigen en kansarmen in de samenleving moet versterken in overeenstemming met de menselijke waardigheid." Dit amendement maakte de weg vrij voor een nieuw nationaal sociaalezekerheidsstelsel (SJSN) dat op 19 oktober 2004 bij wet werd aangenomen. Dit was de eerste keer in de geschiedenis dat een sociaal zekerheidsstelsel voor alle Indonesiërs in het leven werd geroepen.

De grootste uitdaging in Indonesië bleef echter het bieden van sociale zekerheid aan de grote groep mensen in de informele economie, die naar schatting meer dan 70 miljoen informele werknemers tewerkstelt, op een totaal van 137 miljoen werknemers op de arbeidsmarkt. In 2009, 7 jaar na de goedkeuring van de grondwet regelt de wet de sociale zekerheid voor de informele economie nog steeds niet. Maar zelfs met deze leemte in de wetgeving heeft de bij KSBSI aangesloten 'Federatie van de Informele Sector' (FKUI) een doorbraak bereikt over de dekking van de sociale zekerheid voor werknemers in de informele economie in verschillende districten. De KSBSI-afdelingen sloten een overeenkomst met het districtskantoor van de sociale verzekering, waarbij KSBSI de verzekeringspremie van zijn leden voor de overlijdens- en ongevallenverzekering int en doorstort. Daardoor kregen in Yogyakarta het huishoudelijk personeel, in Bogor de motor-taxi chauffeurs, in Tangerang de informele bouwvakkers en in Riau de straatverkopers sociale bescherming

In een toespraak voor de 100^e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie (ILC) op 14 juni 2011 schoof de Indonesische president Yudhoyono een reeks maatregelen naar voor om de gevolgen van de

economische crisis tegen te gaan en de wereldwijde werkgelegenheid te stimuleren door de sociale bescherming te bevorderen en meer mogelijkheden te voorzien voor werknemers om deel te nemen aan de besluitvorming.²⁶ In eigen land leek de regering echter terughoudend om de door de grondwet voorgeschreven aanpassingen aan de wet op de sociale zekerheid te doen, zodat hij ook echt alle Indonesiërs zou dekken. De drie grootste vakbondsfederaties (K-SBSI, KSPSI en KSPI) mobiliseerden samen met andere vakbonden miljoenen werknemers uit het hele land en organiseerden een groot aantal betogingen, vergaderingen en lobbyactiviteiten om de implementatie van de grondwet te eisen. KSBSI heeft bij het Constitutionele Hof een rechtszaak aangespannen tegen de regering wegens schending van de grondwet door de uitvoering van de sociale zekerheid uit te stellen. De vakbonden eisten dat het systeem zou worden omgevormd tot een niet-winstgevend, transparant fonds, in het belang van de werknemers en dat aan hen verantwoording zou worden afgelegd. Een fonds waarin investeringen en eventuele overschotten terugkeren naar de werknemers, terwijl het gecontroleerd wordt door een tripartiet orgaan (Werknemers, Werkgevers en overheid). Deze sterke druk van de vakbonden in Indonesië dwong de regering om wet nummer 24/2011 op het Administratief Orgaan voor de Sociale Zekerheid (BPJS) aan te nemen.

Onder deze wet zijn er 4 belangrijke veranderingen. Ten eerste, een aanvullend programma van 4 tot 5 domeinen van sociale zekerheid, ten tweede, het engagement van de regering om universele medische zorg te verlenen aan de hele bevolking, waarbij de regering de bijdrage van arme mensen zal betalen, ten derde, flexibiliteit van de wet om de informele economie en de zelfstandigen te dekken, en ten vierde, vereenvoudiging van de sociale zekerheidsinstelling. Er zijn nu nog slechts twee onafhankelijke openbare instellingen die de sociale zekerheid beheren. Dit zijn de sociale zekerheid voor de gezondheidszorg (BPJS Healthcare) en de sociale zekerheid voor de werkgelegenheid (BPJS Employment) die 4 programma's heeft: arbeidsongevallenverzekering, overlijdensverzekering, ouderdomsuitkeringen en pensioenfondsen.

26- http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-jakarta/documents/publication/wcms_168985.pdf

De vakbonden spelen ook een belangrijke rol bij het toezicht op en de terugkoppeling naar de instellingen voor de sociale zekerheid om de uitvoering te verbeteren. Zij voeren trainingen en bewustwordingsactiviteiten uit voor hun leden en hebben ook een sociale dialoog met de overheid om de noodzakelijke regelgeving te bespreken, te verbeteren en te voorzien. De vakbonden onderhandelen in de tripartiete organen ook over de hoogte van de bijdragen van de werknemers en werkgevers.

GEEN **STANDAARDOPLOSSING**

Een presidentieel decreet van 2013 met betrekking tot gezondheidszorg verplicht alle bedrijven om hun werknemers te registreren voor het BPJS gezondheidszorgprogramma, dus ook werknemers in kleine en micro-ondernemingen. Voor werknemers in grote bedrijven en multinationals was de kwaliteit van de door BPJS verstrekte gezondheidszorg echter minder dan onder eerdere regelingen. Dankzij de druk van de vakbonden heeft BPJS Health een regel aangenomen over een Coordination of Benefits (CoB) mechanisme om werknemers in staat te stellen hun gezondheidsplan verder uit te breiden dan wat BPJS Health biedt, en om een door de werknemers zelf gekozen ziektekostenverzekering toe te voegen.

De vakbond KSBSI, lid van INSP!R, speelt een belangrijke rol om de sociale zekerheid uit te breiden naar alle werknemers. Voor werknemers met een korte termijncontract en bij onderaannemers voeren zij een bewustmakingscampagne over het recht op sociale zekerheid en pleiten zij voor het bevorderen van gelijke rechten voor alle vormen van contract. Ook faciliteren zij de sociale dialoog met de grotere ondernemingen, zoals die in de pulp- en papiersector, om te onderhandelen over een betere kwaliteit van de gezondheidszorg. Zo zijn tussen 2014 en 2017 meer dan 22.000 werknemers van 9 bedrijven gedekt door de sociale zekerheid (arbeidsongevallen, overlijden & ouderdom en pensioenprogramma) en een betere kwaliteit van de gezondheidszorg door middel van onderhandelingen over het COB-mechanisme.

Sindsdien is er veel vooruitgang geboekt. BPJS Health functioneert sinds 2014 en in mei 2020 dekte de ziektekostenverzekering al 220 miljoen mensen. BPJS Employment telde in mei 2020 36,2 miljoen actieve leden: 33,5 miljoen in de formele economie en 2,7 miljoen in de informele economie.²⁷ Deze cijfers zijn hoopgevend: ze nemen met enkele miljoenen per jaar toe en zijn veel hoger dan in de vorige regeling. Maar gezien de totale beroepsbevolking van 137 miljoen mensen, zijn de resterende uitdagingen voor BPJS Employment nog aanzienlijk.

De vakbonden spelen ook een belangrijke rol in de hervorming van de sociale zekerheid voor arbeidsmigranten. Sinds 1 augustus 2017, toen een specifieke wet werd aangenomen, zijn meer dan 500.000 Indonesische arbeidsmigranten gedekt door de Indonesische sociale verzekering voor overlijdens- en arbeidsongevallen.

Onlangs is in het kader van de sociale dialoog overeenstemming bereikt over een aanvullende werkloosheidsuitkering. De werkloosheidsuitkering is bedoeld voor werknemers die het slachtoffer zijn van ontslagen bij bedrijven en die deelnemen aan een beroepsopleiding. Deze wordt door de overheid gesteund via het “Fonds voor de ontwikkeling van vaardigheden.”

De vakbonden en andere maatschappelijke organisaties eisen echter dat er meer en snellere vooruitgang wordt geboekt, met name voor de BPJS Employment. Als antwoord op hun acties zijn de bijdragen voor de werknemers in de informele economie aangepast aan hun mogelijkheden om bij te dragen. Er is ook een samenwerking met de vakbonden en andere maatschappelijke organisaties opgestart om werknemers aan te moedigen zich aan te sluiten.

Om de druk op de ketel te houden, heeft KSBSI in 2020 INSP!R Indonesia gelanceerd. Een netwerk van 13 vakbonden, ngo's, vrouwenorganisaties, gezondheidsorganisaties en academici.

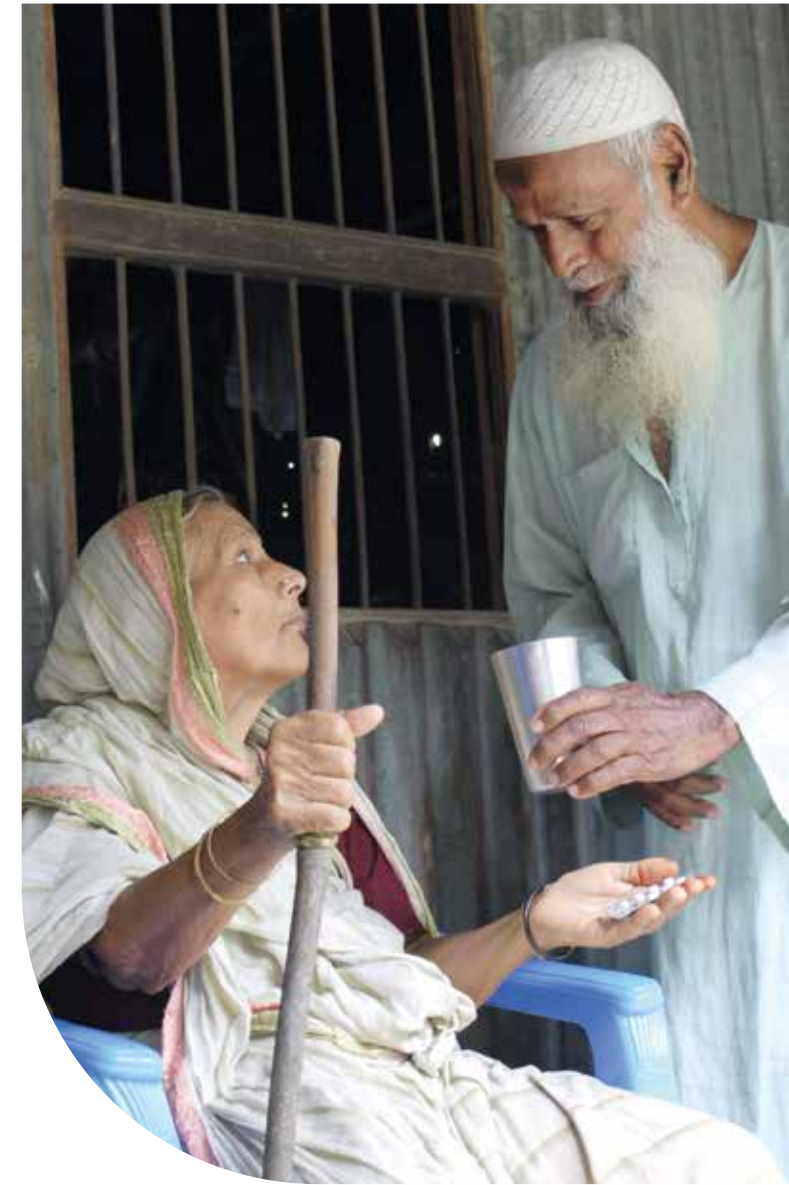
²⁷- Presentatie van de heer Maliki Maliki, OECD Development Centre, Policy dialogue on Social protection and development cooperation, 26-11-2020

3.2.4. Gefinancierd met diverse, op solidariteit gebaseerde, middelen

Om een nationale, volwaardige en breed gedragen sociale bescherming op een duurzame manier te kunnen financieren, hebben we middelen nodig. Universele sociale bescherming kan het best bereikt worden door verschillende financieringsmethodes te combineren (zowel op bijdragen gebaseerde als niet op bijdragen gebaseerde). Onderzoek wijst ook uit dat dit economisch en financieel haalbaar is in de grote meerderheid van de landen. Regeringen hebben verschillende opties ter beschikking om voldoende fiscale en financiële ruimte te creëren voor volwaardige sociale bescherming²⁸. Bijvoorbeeld meer progressieve belastingen, het aanpakken van belastingontduiking en illegale geldstromen en het vergroten van de dekking van sociale verzekeringen, wat meer sociale bijdragen oplevert. Het financieren van sociale bescherming is dan ook in de eerste plaats een kwestie van politieke wil. Dit zijn een aantal van de conclusies die getrokken werden tijdens de “Global Conference on Financing Social Protection” die het Internationaal Vakverbond (IVV), samen met WSM en de FES organiseerde in 2018.²⁹

Maar ook het inkomen is natuurlijk een belangrijke factor om te bepalen of en hoeveel mensen kunnen bijdragen. Overheden en werkgevers moeten er dan ook voor zorgen dat werknemers leefbare lonen verdienen en dat (kleine) zelfstandigen genoeg kunnen verdienen om een waardig leven te leiden.

In dit debat onderstreept INSP!R het belang van solidaire en billijke financiering. Iedereen moet een bijdrage leveren volgens zijn/haar mogelijkheden en iedereen moet de sociale rechten en diensten krijgen die hij/zij nodig heeft. Werkende vrouwen en mannen, zijn altijd al bereid geweest om hun bijdrage te leveren door sociale bijdragen en belastingen. Dit is ook het geval voor werknemers uit de informele economie en op het platteland, zolang hun stem gehoord wordt (democratische besluitvorming) en de sociale rechten en diensten voldoende en kwaliteitsvol zijn. Maar ook het inkomen is natuurlijk een belangrijke factor om te bepalen of en hoeveel mensen kunnen bijdragen. Overheden en werkgevers moeten er dan ook voor zorgen dat werknemers leefbare lonen verdienen en dat (kleine) zelfstandigen genoeg kunnen verdienen om een waardig leven te leiden.

We geloven er sterk in dat sociale bijdragen een belangrijke hefboom zijn om brede steun en eigenaarschap van sociale bescherming te garanderen. Het feit dat iemand bijdraagt verstrekt zijn/haar aanspraak om effectief te krijgen wat is afgesproken wanneer het nodig is, om voldoende hoge uitkeringen en kwaliteitsvolle diensten op te eisen. Sociale beschermingssystemen die op sociale bijdragen gebaseerd zijn, hebben altijd al een belangrijke rol gespeeld in de garantie van

²⁸- “Fiscal Space for Social Protection and the SDGs: Options to Expand Social Investments in 187 Countries”, ILO 2017
• <https://www.fes.de/publikation-social-protection-floor-index/>
• IMF (2018) Piercing the Veil; <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/06/inside-the-world-of-global-tax-havens-and-offshore-banking/damgaard.htm>
• Affordability of social protection in developing countries: Burundi, Indonesia and Peru, HIVA 2015

²⁹- Expert Meeting on financing social protection, ITUC, FES, WSM, 17 Sept 2018, report, <https://www.ituc-csi.org/ituc-meeting-of-experts-confirms?lang=en>

het recht op sociale bescherming, al sinds de eerste sociale beschermingssystemen werd ingevoerd. Het samen brengen van middelen in solidariteitsfondsen vormt op zichzelf de basis voor sociale bescherming en voor vele sociale bewegingen. Tot op vandaag zijn dergelijke fondsen essentieel om werknemers en werkers in andere statuten sociale zekerheid te bieden. De voorbeelden in deze brochure bewijzen dat het effectief mogelijk is om werknemers uit de informele economie, mensen die in atypische of onzekere omstandigheden werken, afhankelijke familieleden of zelfstandigen op te nemen in (op bijdragen gebaseerde) sociale verzekeringen. We moeten echter ook erkennen dat sociale beschermingssystemen die op bijdrages gebaseerd zijn altijd gelinkt zijn aan een economische activiteit en een min of meer voorspelbaar inkomen. Het is dan ook duidelijk dat een combinatie van bijdragen en andere financiële middelen nodig is om een volwaardige sociale bescherming uit te bouwen voor iedereen, inclusief de armsten in de samenleving.

Een verstandige combinatie van deze verschillende financieringsbronnen is de beste manier om op lange termijn een duurzame financiering voor sociale bescherming te garanderen. Hoeveel de verschillende bronnen elk zullen bijdragen, hangt van de nationale context af en moet besproken worden tijdens een structurele dialoog met alle representatieve en relevante actoren.

Duurzame financiering betekent ook dat regeringen voldoende publieke middelen voorzien voor sociale

bescherming. Er is hierbij geen plaats voor commerciële of op winst gerichte mechanismen want bij dergelijke, gecommmercialiseerde verzekeringen bestaat er een zeer groot risico dat het armere deel van de bevolking, of mensen met een hoger risicoprofiel uitgesloten worden en zich tevreden zullen moeten stellen met gebrekkige maatregelen van sociale bijstand en een

lage kwaliteit van sociale diensten. Een dergelijke opdeling verzwakt de solidariteit in de samenleving, vermindert de ongelijkheid niet en doet de steun voor volwaardige sociale bescherming voor iedereen afbrokkelen. Wanneer sociale diensten als gezondheidszorg gecommmercialiseerd worden, kosten ze de samenleving als geheel trouwens ook meer, met slechtere resultaten voor de volksgezondheid, en laten ze geen solidaire herverdeling toe.

Tot slot benadrukt INSP!R het belang van ondersteuning door de internationale gemeenschap voor landen die meer willen investeren in sociale bescherming, maar die over onvoldoende middelen beschikken. Er moet meer werk gemaakt worden van capaciteitsversterking, het delen van expertise en ervaringen en van voorspelbare financiering op de lange termijn om landen te helpen om de nodige maatregelen te nemen en om zelf hun eigen financiële basis te versterken.

Daarom steunen wij ook de oprichting van een globaal fonds voor sociale bescherming. Het is echter belangrijk dat zo een globaal fonds ook de belangrijkste bouwstenen voor een volwaardige en breed gedragen sociale bescherming weerspiegelt, met de structurele en effectieve deelname van alle betrokken actoren.

**Het samen
brengen van
middelen in
solidariteitsfondsen
vormt op
zichzelf de basis
voor sociale
bescherming en
voor vele sociale
bewegingen.**

MUTUALITEITEN - MÉÉR DAN ZIEKTEVERZEKERINGEN

De strijd tegen armoede en sociale en gezondheidsongelijkheid is belangrijker dan ooit. Als we België als voorbeeld nemen, zijn mensen met een laag opleidingsniveau, een migratieachtergrond en mensen in het laagste inkomenskwintiel minder gezond dan mensen met een hoog opleidingsniveau en die tot het hoogste inkomenskwintiel behoren. In de afgelopen tien jaar is er, ondanks een beleid van "armoedebestrijding", bij geen van de indicatoren sprake van een fundamentele verbetering, en sommige indicatoren zijn zelfs sterk achteruit gegaan. Deze ongelijkheden zijn nog veel groter op mondiaal niveau. Naar schatting 1,3 miljard mensen hebben geen toegang tot betaalbare en kwaliteitsvolle gezondheidszorg. Lage en middeninkomenslanden hebben te maken met 90% van de ziektelast, maar zijn slechts goed voor 12% van de wereldwijde gezondheidsuitgaven.³⁰ Overal ter wereld hebben de armste mensen een lagere levensverwachting en een slechtere gezondheid dan de rijkere. Ongunstige sociale en materiële levens-

omstandigheden verhogen de fysiologische en psychologische stress. Dit wordt onder meer veroorzaakt door voedsel- en economische onzekerheid, slechte huisvesting, slechte arbeidsomstandigheden, werkonzekerheid, het ontbreken van een ondersteunend netwerk of door verschillende vormen van discriminatie op grond van geslacht, etnische afkomst of handicap.

Door in te spelen op deze sociale determinanten kan deze ongelijkheid worden verminderd. Het is een kwestie van politieke en maatschappelijke keuzes. Een beleid ter bestrijding van armoede en ongelijkheid op gezondheidsgebied is een taak voor alle beleidsmakers op alle niveaus. Het vereist ook een paradigmaverschuiving: aanhoudende armoede, ondanks alle plannen en initiatieven, wijst op een structureel probleem in de samenleving en wereldwijd. De aanpak ervan vereist herverdeling, meer gelijkheid en meer zorg en aandacht voor iedereen die kwetsbaar is of dreigt te worden.

UNIVERSELE GEZONDHEIDSZORG EN DE ROL VAN DE MUTUALITEIT

Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie betekent universele gezondheidszorg (Universal Health Coverage-UHC) dat de gehele bevolking toegang heeft tot gezondheidspromotie en de preventieve, curatieve, palliatieve, rehabilitatieve diensten die zij nodig heeft en dat deze diensten van voldoende kwaliteit zijn om effectief te zijn, zonder dat dit financiële problemen voor de gebruikers met zich meebrengt.

Daarom zijn de drie, onderling verbonden, doelstellingen van universele gezondheidszorg:

- rechtvaardige toegang tot gezondheidsdiensten: iedereen die gezondheidsdiensten nodig heeft, ongeacht zijn of haar financiële middelen, moet er toegang toe hebben;
- kwaliteit: de gezondheidsdiensten moeten van voldoende kwaliteit zijn om de gezondheid van degenen die ze ontvangen te verbeteren;
- financiële bescherming: de kosten van de zorg mogen de gebruikers niet blootstellen aan financiële problemen.

De ziekenfondsen dragen bij aan alle drie de doelstellingen. Een ziekenfonds is een vereniging zonder winstoogmerk. Ze werkt op basis van risicodeling en het poolen van middelen. In tegenstelling tot particuliere (op winst gerichte) verzekeringen selecteren de ziekenfondsen hun leden niet op basis van individuele risico's. Elke meerwaarde van de activiteiten blijft ook in de organisatie om de dienstverlening te versterken. Ook participatieve besluitvorming en democratie worden bevordert. De toegang tot gezondheidsdiensten wordt dus versterkt door middel van solidariteitsmechanismen.

Meer nog dan enkel een verzekeringsmechanisme in het beheer van gezondheidsrisico's vervullen ziekenfondsen andere taken zoals preventie en gezondheidspromotie. Ziekfondsen bevorderen de gezondheid door

30- Peters, D.H. et al. (2008); *Poverty and Access to Health Care*; pp.161-171

gezondheidsdiensten aan te bieden die de sociale determinanten van de gezondheid beïnvloeden. Daarbij is gezondheidsvoorlichting een kernactiviteit.

Ziektenfondsen hebben ook een missie van sociale transformatie door middel van hun democratisch en participatief management dat de leden mondig maakt en hen betreft bij de besluitvorming. Ze stellen hen in staat zich te uiten, keuzes te verdedigen en hun stem te laten horen. Dit toont aan dat mutualiteiten meer zijn dan alleen verzekeraars; ze spelen een rol als sociale beweging.

Op het niveau van de samenleving beïnvloeden ziekenfondsen de relatie tussen zorgverleners en de leden die hun diensten nodig hebben. Zij eisen toegang hebben tot de beste gezondheidsdiensten, wat het beheer van de gezondheidssector versterkt.

De mechanismen van risicodeling, het poolen van middelen en van solidariteit, samen te vatten als “mutualisme”, zijn desondanks te weinig bekend en moeten meer worden gepromoot, zodat hun toegevoegde waarde ten opzichte van particuliere verzekeringen meer zichtbaar wordt. Sommigen proberen ziekenfondsen in diskrediet te brengen. Dit is onterecht, zoals blijkt uit de feiten in heel wat landen. Niets is namelijk duurder is dan geprivatiseerde gezondheidszorg. Daar waar gezondheidszorg beschouwd wordt als een commercieel product slaagt men er niet in om de gehele bevolking kwalitatief hoogwaardige zorg te bieden.

Het mutualisme zorgt voor het “gemeenschappelijk goed” en het algemeen belang, dat wordt bepaald door gelijkheid en billijkheid, niet alleen in de toegang, maar ook in de manier waarop de gezondheidszorg wordt uitgebouwd. Gemeenschappelijk goed is wat ons in de samenleving verbindt en dat op basis van gezamenlijke beslissingen. Het is het principe van echte democratie: gezondheidszorg van iedereen, voor iedereen. Daarom moeten we ons ook verzetten tegen de krachten die sociale diensten, zoals gezondheidszorg, weer meer aan de markt willen overlaten. We moeten samen de sociale rechten van de hele bevolking verdedigen.

De maatregelen die sinds de financiële crisis van 2008 in alle EU-landen worden opgelegd, zoals bezuinigingen op sociale voorzieningen, worden al sinds de jaren tachtig in veel landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië toegepast. Onder het voorwendsel van financiële crises wil het neoliberale beleid de toegang tot openbare

Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie betekent universele gezondheidszorg (Universal Health Coverage-UHC) dat de gehele bevolking toegang heeft tot gezondheids promotie en de preventieve, curatieve, palliatieve, rehabilitatieve diensten die zij nodig heeft en dat deze diensten van voldoende kwaliteit zijn om effectief te zijn, zonder dat dit financiële problemen voor de gebruikers met zich meebrengt

gezondheidsdiensten beperken tot de armen om de rest van de markt open te stellen voor particuliere verzekeringen en de zorg voor de rijkere te privatiseren. In België, net als elders, vormen de vermarkting van de sociale sector en de commercialisering van de zorg een permanente bedreiging voor de bevolking. Ziektenfondsen ondersteunen universele gezondheidszorg en mutualisme waar het niet is gerealiseerd, maar verdedigen het ook waar het wordt bedreigd.

De Christelijke Mutualiteit vertegenwoordigt samen met de andere Belgische ziekenfondsen binnen het Nationaal Intermutualistisch College (NIC) - de volledige sociaal verzekerde Belgische bevolking, d.w.z. meer dan 10 miljoen mensen. Het NIC neemt een standpunt in over alle problemen met betrekking tot de ziekteverzekering en moedigt gezamenlijke acties aan, van belangenbehartiging tot organieke samenwerking bij het beheer van mutualiteiten. Op Europees en internationaal niveau werken we samen met de AIM (Association Internationale de la Mutualité, www.aim-mutual.org) om de solidaire ziekteverzekering en universele toegang tot gezondheidszorg voor iedereen te bevorderen.

3.2.5. Een aanpak voor alle fasen van het leven

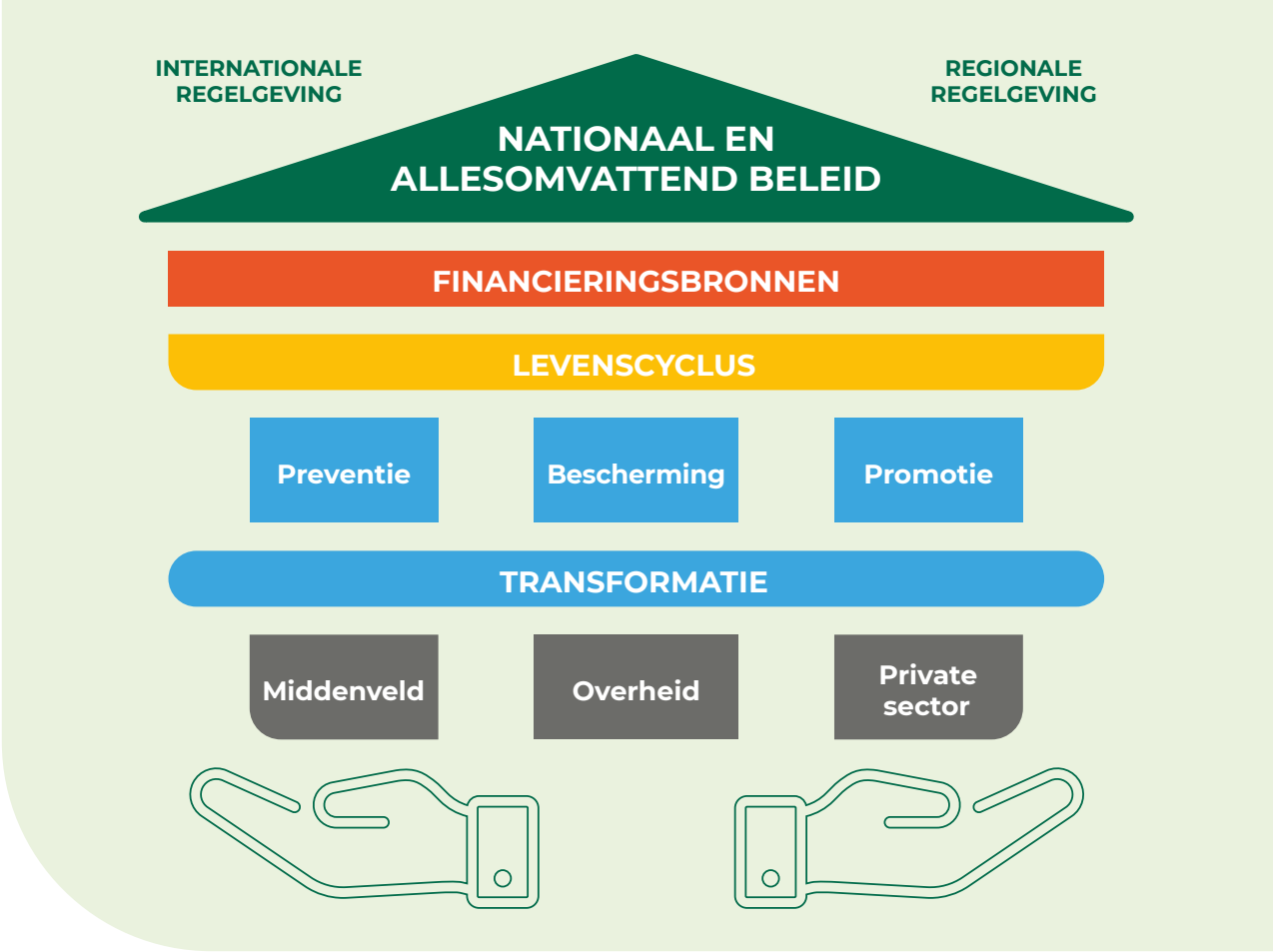
Een volwaardige sociale bescherming moet in staat zijn om het hoofd te bieden aan alle risico's en gebeurtenissen die in de loop van het leven kunnen voorkomen (jeugd, volwassen leven en gevorderde leeftijd). Iedereen (ook de beter behoevende) heeft in de loop van het leven op meerdere momenten nood aan bescherming van het inkomen of aan sociale diensten.

De toename van atypische werkvormen maakt dat steeds meer jongeren jaren na elkaar vast zitten in onzekere banen, slecht betaalde stages doen of onvrijwillig deeltijds werken. Vaak afgewisseld met periodes van werkloosheid. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht zijn deze atypische werkvormen meestal geen eerste ‘handige’ stappen richting de echte arbeidsmarkt. Ze vormen veeleer een voortdurende periode van onzekerheid die het voor jongeren onmogelijk maakt om hun eigen leven op te bouwen. Daarom moet er extra aandacht besteed

worden aan een betere bescherming van jongeren tegen dergelijke precare tewerkstelling, moet er voldoende én toegankelijk aanbod zijn voor opleiding om hun vaardigheden te versterken en moet hun toegang tot sociale bescherming verzekerd worden.

Voor vrouwen moeten er tijdens en na de zwangerschap aangepaste maatregelen van sociale bescherming voorzien worden. Zij moeten bv. beschermd worden tegen discriminatie op de arbeidsmarkt bij zwangerschap. Slechts 41,1 % van de moeders met pasgeboren kinderen krijgen op vandaag een moederschapsuitkering.³¹ Dit moet uitgebreid worden naar alle moeders. Maar er is ook een beleid nodig om de zorgtaken beter te verdelen tussen mannen en vrouwen. Periodes waarin vrouwen of mannen zorgtaken uitvoeren moeten bv. ook rechten opleveren op vlak van uitkeringen. Op die manier kan voorkomen worden dat die periodes een negatieve impact hebben op sociale beschermingsrechten in een latere levensfase, zoals bijvoorbeeld bij de berekening van het pensioen.

EEN NATIONAAL, ALLESOMVATTEND EN BREED GEDRAGEN SOCIAAL BESCHERMINGSBELEID UITBOUWEN

31- World Social Protection report 2017-2019, Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals, ILO 2017, https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_604882/lang--en/index.htm

DE LATIJNS-AMERIKAANSE KAJ STRIJDT VOOR MEER SOCIALE BESCHERMING!

De KAJ van Latijns-Amerika en de Caraïben (Juventud Obrera Cristiana de América Latina y el Caribe), kortweg JOCA, geeft prioriteit aan het recht op sociale bescherming voor jonge werknemers. De organisatie steunt op een breed netwerk dat aanwezig is in 13 landen van het continent, met lokale groepen die bestaan uit jonge activisten. De JOCA-jongeren komen samen, denken na over de samenleving waarin ze actief zijn, beoordelen samen hun vermogen om te reageren en ondernemen uiteindelijk actie, waarbij ze altijd

de sociale vooruitgang en solidariteit, via de toegang tot sociale bescherming, in het achterhoofd houden.

Georganiseerd als een spinnenweb, met een continentale leiding en regionale commissies, vergeet de JOCA echter niet dat alles begint bij de basis en berust op de lokale ervaring van jonge werknemers. Dit is haar echte kracht die haar legitimiteit geeft bij de bevolking en de politieke besluitvormers op lokaal, regionaal en internationaal niveau.

HUISPERSONEEL IN ACTIE IN PERU!

Op dezelfde manier organiseert de JOCA in Peru al meer dan 40 jaar de strijd van huispersoneel voor sociale vooruitgang. Elk jaar migreren duizenden inheemse vrouwen binnen Peru om werk te zoeken in de grote steden van het land om zo te ontsnappen aan de endemische armoede die het platteland en de afgelegen gebieden van het land teistert. Hun bedoeling is om hun gezin te ondersteunen door hen regelmatig een deel van hun salaris te sturen. Omdat ze vaak niet kunnen lezen of schrijven, zijn ze kwetsbaar en zijn ze zich niet bewust van hun rechten wanneer ze geconfronteerd worden met werkgevers die al te vaak proberen te profiteren van de situatie door hen meer dan 12 uur per dag te laten werken. Ze worden vaak fysiek en mentaal misbruikt. Ze ontvangen niet het wettelijk vereiste minimumloon en hebben geen fatsoenlijke toegang tot gezondheidszorg, ook niet als ze zwanger zijn. Toch hebben deze vrouwen, gezien hun steun aan de economie van het land, recht op erkenning.

Meer dan 40 jaar geleden heeft de onmenselijke manier waarop deze jonge vrouwelijke werknemers worden behandeld, de JOCA ertoe aangezet om hen,

De JOCA vergeet echter niet dat alles begint bij de basis en berust op de lokale ervaring van jonge werknemers

via de Peruaanse nationale afdeling, te organiseren en om een actieplan te lanceren om meer rechten op te eisen. De JOCA heeft een netwerk van vier basisgroepen opgebouwd in drie grote steden waar het probleem het meest voorkomt: Chiclayo, Cajamarca (in het noorden) en Lima. In totaal ontmoeten meer dan 150 jonge vrouwen elkaar in deze groepen, waar ze gedachten wisselen, maar ook waar op basis van hun eigen ervaringen prioriteiten bepaald worden en keuzes gemaakt worden over elke acties te ondernemen.

De verschillende projecten die ze doen zijn succesvol omdat ze zowel uitgetekend als uitgevoerd worden door de betrokkenen zelf. Dat is een belangrijke succesfactor aangezien de activiteiten direct aansluiten bij en tot verbetering leiden van de werk- en leefomgeving.

Er worden regelmatig opleidingen georganiseerd om huispersoneel te informeren over hun rechten, die zij te weinig opeisen van hun werkgever, hetzij omdat zij niet op de hoogte zijn van de wettelijke bepalingen, hetzij omdat zij bang zijn om te worden ontslagen. De bijeenkomsten zijn voor deze vrouwen een gelegenheid om een kritisch maatschappelijk

ze via sociale netwerken verspreiden. Er zijn ook andere diensten voorzien, zoals kinderopvang voor hun kinderen terwijl ze aan het werk zijn, of workshops om hun eigenwaarde te vergroten, wat door gewetenloze werkgevers op de proef wordt gesteld.

Politieke eisen staan centraal in hun handelen. Zij eisen hogere lonen, betaalde vakanties, het beëindigen van het geweld tegen hen en toegang tot een universeel stelsel van sociale bescherming. Maar in Peru is het niet zo gemakkelijk om je stem te laten horen als je alleen maar een sociale beweging bent. Om toegang te krijgen tot de sociale dialoog besloten de

bewustzijn te ontwikkelen, de ongelijkheden en onrechtvaardigheden te begrijpen en om ideeën te lanceren voor gezamenlijke mobilisatie.

Omdat het werk achter gesloten deuren gedaan wordt is deze situatie helaas “onzichtbaar” bij het brede publiek. Daarom organiseert JOCA debatten en worden er video's, brochures en ander materiaal aangemaakt dat

vrouwen vijftien jaar geleden om een eigen vakbond op te richten – SINTTRAHOR.³² Daardoor kunnen ze met succes hun stem laten horen. Ze zijn nu opgenomen in verschillende fora voor dialoog en overleg met de overheid, die hun stem en eisen legitiem acht.

RATIFICATIE VAN IAO CONVENTIE 189

Een van hun belangrijkste eisen is in juni 2018 ingewilligd. De Peruaanse Senaat heeft de ratificatie van IAO-conventie 189 goedgekeurd. Deze conventie voorziet fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden voor huispersoneel, zoals het recht op een minimumloon, vaste werktijden, sociale zekerheid (ook bij zwangerschap) en het recht op lidmaatschap van een vakbond.

Nadien, in september 2020, heeft het Peruviaanse Congres dan een wet aangenomen die een beter kader moet bieden voor de beroepsactiviteiten van huispersoneel, zodat zij in waardigheid kunnen leven en werken. Dit is een geweldige overwinning voor de Peruaanse organisaties die bij deze strijd betrokken zijn. De politieke en sociale druk en de aandacht van de media hebben gewerkt!

Hun strijd richt zich ook op de tenuitvoerlegging door de Peruaanse staat van IAO-aanbeveling 202 over de sokkels van sociale bescherming. Deze aanbeveling biedt een leidraad om stapsgewijs aan zoveel mogelijk mensen een hoger niveau van sociale zekerheid te garanderen.

Op basis van haar ervaring in Peru heeft het JOCA hetzelfde proces ontwikkeld in Paraguay en is het van plan om binnenkort een soortgelijk project te starten in Guatemala. Voor de JOCA is het essentieel om elkaar te steunen en samen met nationale afdelingen, maar ook met vakbonden en andere sociale organisaties te strijden om collectief meer sociale rechtvaardigheid te bereiken.

³²- Vakbond voor huispersoneel (Sindicato de trabajadoras del hogar)

4. HEEL WAT INTERNATIONALE INITIATIEVEN

De afgelopen jaren zijn er meerdere internationale initiatieven genomen om de zaak voor universele sociale bescherming te versterken.

Zoals eerder vermeld, heeft de IAO in 2012 haar aanbeveling 202 over de nationale sokkels van sociale bescherming aangenomen. De aanbeveling bleek een belangrijke katalysator te zijn om het debat over sociale bescherming nieuw leven in te blazen en de steun voor de uitvoering ervan op mondiaal niveau te versterken. Politiek gezien heeft dit geleid tot de integratie van sociale bescherming in de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling (2015). We vinden verwijzingen naar sociale bescherming in 5 afzonderlijke SDG's (1/3/5/8/10). Deze universele, geïntegreerde en ondeelbare agenda roept alle lidstaten van de VN op om "op nationaal niveau passende stelsels en maatregelen van sociale bescherming voor iedereen in te voeren, met inbegrip van de sokkels, en tegen 2030 een aanzienlijke dekking van de armen en de kwetsbaren te bereiken" (SDG 1.3).

In juni 2015 heeft de IAO aanbeveling 204 goedgekeurd betreffende de overgang van de informele naar de formele economie: de uitbreiding van de sociale bescherming wordt hierin beschouwd als een belangrijke strategie om deze overgang te vergemakkelijken en mensen uit het informele circuit te halen.

Om landen te ondersteunen bij het versterken van hun capaciteit voor de uitvoering van de nationale sokkels van sociale bescherming heeft de IAO haar "Global Flagship programme on building social protection floors" gelanceerd. In de periode 2016-2020 zal dit programma 21 landen ondersteunen om (1) nationale strategieën voor sociale bescherming vast te stellen; (2) stelsels van

sociale bescherming te ontwerpen en te hervormen; en (3) de werking van bestaande stelsels te verbeteren.

Als reactie op de vele crises die de wereld sinds 2008 hebben getroffen, is de roep om meer samenwerking en coördinatie op het gebied van sociale bescherming luider geworden. Op initiatief van de G20 is de VN-SPIAC-B (United Nations Social Protection Inter Agency Cooperation Board) opgericht als een mechanisme voor dialoog en uitwisseling tussen de verschillende VN-agentschappen, regionale organisaties, lidstaten, bilaterale samenwerkingsagentschappen en maatschappelijke organisaties die actief zijn op het gebied van sociale bescherming.

Ten slotte werd in 2016 het wereldwijde partnerschap voor universele sociale bescherming gelanceerd, een initiatief van de IAO en de Wereldbank, met de steun van verschillende landen. Meer recentelijk is dit initiatief geformaliseerd en wordt het nu gepromoot als "USP 2030".³³ Het doel is een politiek momentum te genereren voor universele sociale bescherming, op basis van een specifieke "Oproep tot actie".

Kortom, we hebben meer en bredere erkenning gezien van het belang van sociale bescherming voor (duurzame) ontwikkeling, de herbevestiging van het 'mensenrecht' op sociale bescherming en een sterkere wereldwijde coördinatie tussen de relevante belanghebbenden. In veel landen is ook aanzienlijke vooruitgang geboekt bij de uitbreiding van de sociale bescherming.

³³- Together to achieve Universal Social Protection By 2030 – A Call to Action, <https://www.usp2030.org/gimi/RessourcePDF.action?id=55464>

Maar toch is het mensenrecht op sociale bescherming voor een meerderheid van de wereldbevolking nog geen realiteit. Er blijven verschillen in visie en aanpak bestaan tussen internationale organisaties. Het werk van zowel het IMF als de Wereldbank is vaak niet in overeenstemming met de relevante IAO-normen, waardoor landen in de richting van een smal vangnet worden geduwd en een beleid wordt gepromoot dat

heel beperkte doelgroepen afbakt, in plaats van te pleiten voor een op rechten gebaseerde aanpak die een adequate sociale bescherming voor iedereen gedurende de hele levenscyclus garandeert. Zelfs in de meest recente publicaties van de Wereldbank, die een vorm van universele sociale bescherming lijken te ondersteunen, blijven deze verschillen bestaan.

UNIVERSELE SOCIALE BESCHERMING, UITEENLOPENDE VISIES

In zijn witboek: "Protecting All: Risk-Sharing for a Diverse and Diversifying World of Work"³⁴ ("Iedereen beschermen: Risicodeling voor een gevarieerde en gediversifieerde wereld van het werk") stelt de Wereldbank voor om een vorm van universele "bijstandsverzekering" op te zetten, met minimale voordelen voor "iedereen die in nood verkeert". De voordelen zouden geleidelijk aan worden afgebouwd naarmate het inkomen toeneemt. De bank beschouwt dit minimale vangnet als de enige manier om een universele dekking te bereiken. De financiering van deze "bijstandsverzekering" zou alleen uit belastingen moeten komen, met de nadruk op verbruiksbelastingen. Ook al noemt de Wereldbank ook wel het belang van progressieve inkomstenbelastingen.

Op zich is sociale bijstand natuurlijk een belangrijk onderdeel van de sociale bescherming, maar een van de belangrijkste uitgangspunten van het Witboek is dat regeringen, om dit minimale vangnet te financieren, moeten terugschroeven op brede openbare sociale verzekeringen, met meer nadruk op particulier beheerde en vrijwillige, individuele, spaar- en verzekeringsmechanismen. Dit "ondoeltreffende" gebruik van overheidsinkomsten (in brede sociale verzekeringen) moet worden overgeheveld naar de universele bijstand. Voor de bescherming tegen

werkloosheid stelt de Wereldbank zelfs voor om bijna uitsluitend gebruik te maken van particuliere spaargelden van werknemers. Dit komt bovenop het voorstel om de arbeidsmarkt nog verder te dereguleren, de werkgevers vrij te stellen van verplichte sociale bijdragen en verhogingen van het minimumloon te beperken. Want, zo stelt het Witboek, iedereen krijgt de minimale hulp als de armoede om de hoek komt kijken, zodat er geen universele en brede sociale verzekering meer nodig is. Ambitieuze stelsels van sociale bescherming kunnen worden beperkt tot die werknemers die het zich kunnen veroorloven om particuliere verzekeringen te betalen en die voldoende kunnen sparen. Deze aanpak zou niet alleen ten koste gaan van een volwaardige sociale bescherming voor miljoenen werknemers, met name degenen die een lager loon verdienen, maar zou de werkgevers ook ontslaan van de meeste van hun (morele) verantwoordelijkheid voor het welzijn van de werknemers die zij in dienst hebben.³⁵ Een duidelijk inbreuk op het sociaal contract.

Naar onze mening moeten de stelsels van sociale bescherming worden versterkt en uitgebreid. Ze moeten bestaan uit zowel adequate niet op premie- of bijdragebetaling berustende maatregelen als uit (gesubsidieerde) sociale verzekeringen, niet het een of het ander. En regeringen, economische actoren en het maatschappelijk middenveld hebben allemaal een belangrijke verantwoordelijkheid om vooruitgang te boeken bij het waarborgen van een volwaardige sociale bescherming, in overeenstemming met de IAO-normen..

Kortom, er blijven grote uitdagingen bestaan als de wereld het recht van iedereen op sociale bescherming wil garanderen en er zal meer druk op de beleidsmakers in alle delen van de wereld nodig zijn. We zien duidelijk de noodzaak om onze strijd voor universele sociale bescherming te internationaliseren. De uitdagingen zijn niet langer lokaal, maar zijn in alle delen van de wereld vergelijkbaar. We moeten allemaal onze inspanningen mobiliseren om een volwaardige en

breed gedragen sociale bescherming voor iedereen te realiseren.

³⁴- World Bank, Protecting all, risk sharing for a diverse and diversifying world of work, <https://www.worldbank.org/en/topic/socialprotectionandjobs/publication/protecting-all-risk-sharing-for-a-diverse-and-diversifying-world-of-work>
³⁵- The World Bank's new White Paper falls short on its objective of 'protecting all', ITUC & Development Pathways (2019), <https://www.developmentpathways.co.uk/blog/the-world-banks-new-white-paper-falls-short-on-its-objective-of-protecting-all/>

VERENIGDE VAKBONDEN IN NEPAL BEREIKEN NIEUWE ARBEIDS- EN SOCIALEZEKERHEIDSWETGEVING

Of het nu gaat om occasioneel werk, tijdelijk werk, het uitvoeren van specifieke taken of regulier werk, er mag geen sprake zijn van discriminatie op het gebied van lonen en uitkeringen

In het afgelopen decennium heeft Nepal het voorbije decennium veel veranderingen ondergaan: een overgang na de maoïstische opstand en de machtsovername door de Maoïsten, de verwoestende aardbeving van 2015, een nieuwe grondwet met een nieuwe gefederaliseerde staatsstructuur en in 2017 drie verkiezingen: op lokaal, provinciaal en nationaal niveau. Van deze verkiezingen wordt een stabiele regering verwacht tot 2022, een welkome verandering na 28 jaar waarin de regeringen gemiddeld iets meer dan een jaar hebben geduurd. Ondanks veel instabiliteit en de verwoestende aardbeving van 2015, tonen de leden van INSP!R in Nepal (twee van de drie grote vakbonden) een uitzonderlijke eenheid voor de Zuid-Aziatische regio en realiseerden ze verschillende successen.

RECHTEN VAN WERKNEMERS IN DE WET EN DE PRAKTIJK

Bij het opstellen van de relatief progressieve nieuwe grondwet na een lange overgangsperiode hebben de vakbonden gezamenlijk gelobbyd om de rechten van de werknemers erin op te nemen. In de zomer van 2017, een maand na de goedkeuring van de sociale zekerheidswet (zie hieronder), werd een nieuwe arbeidswet goedgekeurd door het parlement. Deze was het resultaat van een compromis tussen werkgevers en werknemers: werkgevers kregen meer vrijheid om aan te werven en te ontslaan, terwijl werknemers in ruil daarvoor universele sociale zekerheid en betere arbeidsnormen kregen.

De wet is overeengekomen als basiswet, die minimumlonen en -uitkeringen voor alle werknemers garandeert. De wet heeft betrekking op de gehele arbeidswereld. Of het nu gaat om occasioneel werk, tijdelijk werk, het uitvoeren van specifieke taken of regulier werk, er mag geen sprake zijn van discriminatie op het gebied van lonen en uitkeringen. Dit geldt ook voor huishoudelijk personeel. Alle vormen van arbeid waarbij werknemers uitgebuit worden, inclusief kinder- en dwangarbeid, worden verboden. Het uitbesteden van werk in onderaanneming kan niet meer zonder als werkgever ook verantwoordelijkheid te moeten opnemen om te voldoen aan alle eisen en verplichtingen. De betaling van de bijdragen voor sociale bescherming worden verplicht vanaf de eerste dag van de tewerkstelling, en hebben dus ook betrekking op stagiairs en deeltijdwerkers. Zonder geldige redenen en het nakomen van de wettelijke verplichtingen hieromtrent mag niemand worden ontslagen. In geval van een onrechtmatig ontslag

HISTORISCHE WETGEVING OM SOCIALE ZEKERHEID TE VOORZIEN³⁷

Terwijl de sociale zekerheid op veel plaatsen wordt bedreigd, werden in Nepal heel recent nog historische sociale zekerheidsmaatregelen genomen. In juli 2017, na 18 jaar lobbyen door de vakbonden, werd een universele wet op de sociale zekerheid aangenomen. Voor het eerst zullen alle werknemers in de formele en informele economie worden gedekt door werkloosheids-, moederschaps-, gezondheids-, arbeidsongevallen-, ouderdoms- en invaliditeitsuitkeringen. De werknemers zullen 11% bijdragen, de werkgevers 20% en de regering zal zorgen voor het beheer van het systeem.

Natuurlijk is het aannemen van wetgeving een belangrijke stap, maar om de uitvoering ervan te garanderen, moet deze algemeen bekend en geaccepteerd zijn. In een ongekende PR-zet, nam de Nepalese regering paginagrote advertenties op de eerste pagina van alle kranten. Er werden sms-berichten verstuurd naar alle telefoonabonnees en grote reclamepanelen werden geplaatst over de hele hoofdstad om grafisch de 4 ingevoerde sociale zekerheidsmaatregelen te illustreren. 27 november werd zelfs uitgeroepen tot Nationale Dag van de Sociale Zekerheid, die jaarlijks wordt gevierd en de gelegenheid biedt om de regering jaarlijks te

In juli 2017, na 18 jaar lobbyen door de vakbonden, werd een universele wet op de sociale zekerheid aangenomen

kan de werkgever aansprakelijk worden gesteld. Werkgevers mogen geen afspraken of regelingen treffen die het voor hun personeel onmogelijk maakt om aan te sluiten bij een vakbond en vakbondsleiders worden beschermd. De wet bepaalt ook dat het minimumloon van werknemers om de twee jaar moet worden herzien. Na een loonsverhoging in 2016 werd in juli 2018 een nieuwe overeenkomst gesloten tussen werkgevers en werknemers, waarbij het nieuwe minimumloon werd vastgesteld op Rs13.450 per maand, een verhoging van 38%.³⁶ Last but not least genieten vrouwelijke werknemers een betere bescherming dan in de vorige wet.

herinneren aan haar nu zeer publieke engagement. Na slechts één maand hebben al 200 bedrijven zich ingeschreven in het systeem. Het Fonds voor de Sociale Zekerheid (SSF) is vanaf 22 juni 2019 begonnen met het innen van de maandelijkse bijdragen. Het SSF heeft 3,22 procent van het totale geïnde bedrag voorzien voor medische behandeling, gezondheids- en moederschapsverzekering en 4,52 procent aan arbeidsongevallen- en invaliditeitsverzekering. 0,87% wordt voorzien voor de sociale zekerheid van afhankelijke gezinsleden en 91,39 procenten gaat naar pensioenen.

Natuurlijk hebben de Nepalese vakbonden veel van hun leden in het hele land bijeengebracht om deze nieuwe rechten te vieren en de werknemers te informeren. Ze zullen er ook staan om ervoor te zorgen dat de regering effectief alle Nepalese werknemers dekking biedt en niet stopt bij deze vier basisschema's, maar ook maatregelen neemt om alle andere domeinen van sociale bescherming effectief te realiseren in Nepal.

³⁶- <http://kathmandupost.ekantipur.com/news/2018-07-10/minimum-wage-raised-to-rs13450-per-month.html>

³⁷- Le Népal inaugure un régime contributif de sécurité sociale, in https://www.ilo.org/kathmandu/info/public/pr/WCMS_651182/lang--en/index.htm (en anglais).

5. INSP!R, EEN INTERNATIONAAL NETWERK VOOR SOCIALE BESCHERMING

De enorme groep mensen waarop we ons moeten richten en de diversiteit aan behoeften m.b.t. sociale bescherming, vereisen de mobilisatie van heel wat verschillende actoren. Onze partnerorganisaties in Afrika, Azië, Latijns-Amerika en België zijn sociale bewegingen: vakbonden, mutualiteiten, coöperaties, vrouwenorganisaties, jongerenorganisaties, boerenorganisaties, enz. Deze sociale bewegingen organiseren arbeiders en hebben op basis van hun eigen ervaring, kennis en expertise, specifieke sociale beschermingsdiensten ontwikkeld voor hun achterban. Enkele voorbeelden van deze innovatieve strategieën om de sociale bescherming uit te breiden, worden in deze brochure gepresenteerd.

Aangezien de betrokken organisaties erkennen dat er 'systeemveranderingen' nodig zijn om het recht op sociale bescherming voor iedereen te realiseren, hebben ze hun krachten gebundeld in het *International Network for Social Protection Rights* (INSP!R). Dit netwerk stelt hen in staat om hun kennis en expertise verder te ontwikkelen en uit te wisselen, om van elkaar te leren en capaciteit op te bouwen, en om gezamenlijk te werken aan belangenbehartiging.

Het netwerk organiseert een multi-stakeholderdynamiek op nationaal, continentaal en internationaal niveau. De rol die WSM op deze verschillende niveaus speelt, varieert van het ondersteunen van het netwerk (het toewijzen van technische en financiële middelen) tot het faciliteren van bijeenkomsten en activiteiten en het leveren van expertise (kenniscentrum).

Het netwerken tussen organisaties op nationaal niveau heeft sinds 2008 aanzienlijke vooruitgang geboekt. Tot op heden zijn er verschillende nationale netwerken (in

18 landen) die door de lokale partnerorganisaties van WSM, ACV-CSC en CM-MC zelf worden getrokken en aangestuurd. Een leidende organisatie is verantwoordelijk voor de voortgang van het proces. Deze netwerken op nationaal niveau kunnen altijd andere maatschappelijke organisaties betrekken bij hun dynamiek met het oog op het versterken van hun belangenbehartigingswerk voor het recht op sociale bescherming.

Ook de netwerken op continentaal niveau hebben de afgelopen jaren goede vooruitgang geboekt. Sinds 2014 hebben de nationale netwerken hun krachten gebundeld in een continentaal netwerk in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Deze netwerken betrekken ook andere, strategische partners bij hun werk om de agenda voor sociale bescherming op continentaal niveau te bevorderen.

Deze gezamenlijke netwerkinspanning heeft al veelbelovende resultaten opgeleverd, zowel op nationaal als op continentaal niveau, zoals blijkt uit een aantal voorbeelden in deze brochure. Dit verklaart de bereidheid van de betrokken organisaties om deze gezamenlijke inspanning nog een stap verder te zetten: hun krachten op mondiaal niveau bundelen met het oog op de 'internationalisering' van hun gemeenschappelijke strijd voor het recht op sociale bescherming. In die zin is het netwerk de uitdrukking van hun engagement om een geloofwaardige en legitieme actor van het maatschappelijk middenveld te zijn om het beleid inzake sociale bescherming te verbeteren en versterken.

INSP!R zal ook blijven samenwerken met andere maatschappelijke organisaties, netwerken en internationale organisaties die over relevante expertise op het gebied van sociale bescherming beschikken,

zowel niet-gouvernementele organisaties (zoals ITUC, AIM, RIPESS, de Global Coalition for Social Protection Floors, etc.) als intergouvernementele organisaties (zoals ILO, UN SPIAC-B, USP2030, etc.). Opgemerkt moet worden dat er tot nu toe al met de meeste van deze netwerken en organisaties wordt samengewerkt, vaak op continentaal en mondiaal niveau, met respect voor elkaars identiteit, legitimiteit en toegevoegde waarde. Het is de uitdrukkelijke wens van de organisaties, die deel uitmaken van het netwerk, om die samenwerking in stand te houden en waar mogelijk te versterken. In dezelfde lijn staat INSP!R open voor uitbreiding van de strategische samenwerking met andere maatschappelijke organisaties, netwerken en internationale organisaties om het wederzijds leren, het bereik en de impact van onze acties te vergroten.

Colofon

Realisatie: Koen Detavernier

met bijdragen van:

Bismo Sanyoto, Bruno Deceukelier, Uzziel Twagilimana, Valere Koffi, Gijs Justaert, Georgina Bruno, Bart Verstraeten, Valérie Van Belle, Nathalie Diesbecq, Santiago Fischer.

Dank aan Marie-Line Simon, Wannes Heirman, Naomi Vleugels, Santiago Fischer, Katrien Verwimp en Thierry Manhaeghe voor proeflezen en suggesties voor verbetering.

Foto's: WSM en Tim Dirven

Lay-out: www.acg-bxl.be

EEN NATIONAAL, VOLWAARDIG EN BREED GEDRAGEN SOCIAAL BESCHERMINGSBELEID UITBOUWEN

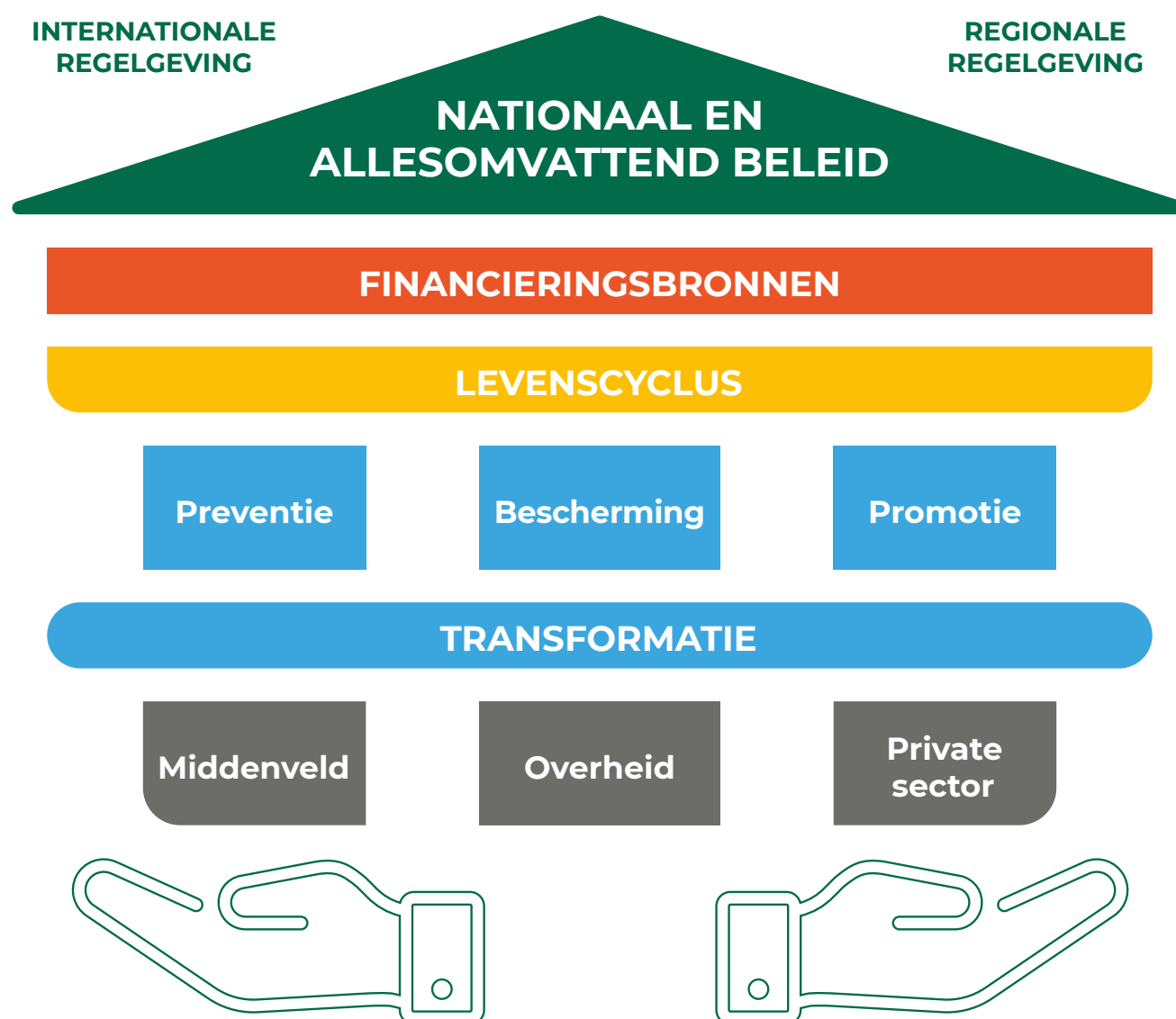
Het huis van de sociale bescherming, een solide garantie voor een waardig leven voor iedereen

Opgebouwd van onderuit, bestaand uit meerdere essentiële bouwstenen en met betrokkenheid van alle belangrijke stakeholders in de samenleving. Met een centrale rol voor het maatschappelijk middenveld, vakbonden, ziekenfondsen, ngo's, vrouwen-, jongeren- en ouderenbewegingen, om te komen tot een volwaardige, breedgedragen transformatieve sociale bescherming voor iedereen.

- Een op rechten gebaseerde aanpak: sociale bescherming is een mensenrecht. Daarom moet de uitvoering ervan verankerd zijn in nationale regelgeving die zich baseert op regionale en/of internationale regelgeving;
- Het belang van verschillende bronnen van op solidariteit gebaseerde financiering: Met en zonder sociale bijdragen, nationaal (in de eerste plaats) en internationaal (steun waar nodig);
- De levenscyclusbenadering houdt rekening met de specifieke situatie van vrouwen, jongeren en ouderen bij de ontwikkeling, de realisatie en de controle van het beleid inzake sociale bescherming;
- Maatregelen ter promotie: mensen versterken hun vaardigheden via opleiding en vorming en proberen toegang te krijgen tot de productiemiddelen die hen meer kansen bieden;
- Maatregelen van bescherming: toegang tot sociale transfers;
- Maatregelen ter preventie: het collectief bundelen van risico's en middelen, gebaseerd op solidariteit;
- Maatregelen van transformatie: sociale bewegingen pakken de structurele oorzaken van ongelijkheid en kwetsbaarheid aan en maken de sociale bescherming rechtvaardiger en inclusiever;
- Met de effectieve participatie van alle belanghebbenden: de overheid, het maatschappelijk middenveld en economische actoren;
- Een sociale bescherming voor iedereen, door iedereen

INSP!R

DE VISIE VAN INSP!R OP HET RECHT
OP SOCIALE BESCHERMING

INSP!R

International Network for Social Protection Rights

71% van de wereldbevolking heeft geen of onvoldoende toegang tot sociale bescherming. En nog meer mensen worden aan hun lot overgelaten als ze ziek, werkloos of oud zijn.

Sociale bescherming is geen voorrecht, het is een mensenrecht. Het is ook de beste verzekering tegen ongelijkheid, armoede en uitsluiting.

Om dit recht op sociale bescherming voor iedereen te garanderen, verbindt WSM bijna 100 sociale bewegingen in 24 landen in Afrika, Latijns-Amerika, Azië en België. Deze middenveldorganisaties zijn dan wel verschillend, ze vullen elkaar aan, en meer nog, ze delen dezelfde visie en hebben dezelfde doelen.

Daarom hebben ze hun krachten gebundeld in het wereldwijde netwerk **INSP!R, het International Network for Social Protection Rights**.

Met INSP!R bevorderen en verdedigen wij het universele recht op sociale bescherming; we eisen onze rol op als sleutelactoren voor verandering; wij inspireren beleidsmakers om werk te maken van een breed gedragen sociale bescherming, voor iedereen en gedurende het hele leven. Zodat niemand achterblijft!

Ons netwerk is een rijke bron van ervaringen en expertise, waardoor we van elkaar kunnen **leren**, elkaars acties kunnen **versterken** en een gemeenschappelijke strategie kunnen ontwikkelen **om onze rechten op het gebied van sociale bescherming af te dwingen**, op internationaal, continentaal én nationaal niveau.

De rechten van mensen **beschermen**, de negatieve impact van de risico's van het leven **voorkomen**, betere levensomstandigheden **bevorderen** en zo samenlevingen **transformeren** zonder iemand achter te laten: daar maken we elke dag werk van.

Connected by **WSM**

